

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Kulturmiljöenheten

Britta Roos

08-785 40 51

REMISS

Datum
2007-01-29

Bilaga 1 (1)

Beteckning
432-06-98821

Stockholms stad
Stadshuset
105 35 Stockholm

STOCKHOLMS STAD	
Kommunstyrelsen	
KF/KS Kansli	
Ink.	2007-01-30
Dnr:	313-419/2007
Till:	RT

**Upphävande av byggnadsminnesförklaring av fd
Generalstabens stalletablisement, kv Norra Djurgården
1:1, 18, Stockholms kommun**

Akademiska Hus har i skrivelse av den 5 december 2006 inkommit med ansökan om upphävande av byggnadsminnesförklaringen av fd Generalstabens stalletablisement, Kv Norra Djurgården 1:8, 18. Länsstyrelsen remitterade ansökan till Riksantikvarieämbetet, som nu inkommit med svar. Ni bereds härmed tillfälle att yttra Er över Akademiska Hus ansökan, jämte Riksantikvarieämbetets skrivelse.

Byggnadsminnen skyddas enligt *Lagen (1988:950) om kulturminnen m.* I 3 kap 15 § samma lag anges bl a att:

”Om bibehållandet av ett byggnadsminne medför hinder, olägenhet eller kostnad som inte står i rimligt förhållande till dess betydelse, får länsstyrelsen jämka skyddsbestämmelserna eller häva byggnadsminnesförklaringen. Länsstyrelsen får också häva en byggnadsminnesförklaring som framstår såsom ändamålslös.”

Länsstyrelsen önskar särskilt stadens syn i denna fråga.

Svar önskas senast den 1 April 2007.

Britta Roos
l:e antikvarie

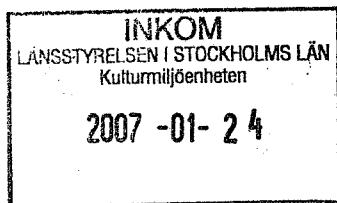
Kulturmiljöavdelningen

2007-01-23

Dnr: 311-5067-2006

Ert datum 2006-12-22

Er ref: 432-06-98821

Länsstyrelsen i Stockholms län
Kulturmiljöenheten
Box 22067
104 22 Stockholm

432-06-98821

Angående upphävande av byggnadsminnesförklaring för f d Generalstabens stalletablisement, kv Norra Djurgården 1:1, 18, Stockholms kommun och län

Sammanfattning

Riksantikvarieämbetet (RAÄ) anser att de kulturhistoriska värden som f d Generalstabens stalletablisement (uppfört runt år 1890) hade 1993/1995 då anläggningen fastställdes som statligt respektive enskilt byggnadsminne är lika höga idag. RAÄ anser därför inte att byggnadsminnet kan framstå som ändamålslost. RAÄ anser heller inte att sådant hinder, olägenhet eller kostnad föreligger i förhållande till byggnadsminnets betydelse att ett hävande av byggnadsminnet är motiverat. RAÄ anser därför att länsstyrelsen inte bör upphäva byggnadsminnesförklaringen.

Ärendet

Länsstyrelsen i Stockholms län har remitterat frågan om upphävande av byggnadsminnesförklaringen av rubricerad fastighet. Länsstyrelsen har bifogat de handlingar som man mottagit i ärendet. Frågan om upphävandet av byggnadsminnet har väckts av fastighetsägaren, Akademiska hus, som har planer för nybyggnation både på den tomt där byggnadsminnet är beläget och på intilliggande tomter. Huvudsyftet är att uppföra nya större lokaler för Musikhögskolan men även bostäder planeras.

Bakgrund

Regeringen beslutade den 24 juni 1993, regeringsbeslut 69, att f d Generalstabens stalletablisement skulle förklaras som statligt byggnadsminne. Fastigheten har sedan dess övergått till den icke-statliga ägaren Akademiska hus. I enlighet med 3 kap. 1 § andra stycket lagen (1988: 1229) om kulturminnen med mera utgör fastigheten numera ett byggnadsminne enligt denna lag. Länsstyrelsen i Stockholms län utfärdade den 21 april 1995 en förklaring om detta. Den 5 december 2006 ansökte Akademiska hus om att byggnadsminnesförklaringen skulle hävas i enlighet med 3 kap. 15 § första stycket kulturminneslagen.

Akademiska hus anför ett flertal skäl för sin begäran om upphävande av byggnadsminnet. Som huvudskäl anger Akademiska hus att grunden för byggnadsminnesförklaringen – hästhållningen och ridverksamheten med nära koppling till den tidigare militära verksamheten – inte längre kan vidmakthållas. Man anser därmed att byggnadsminnesförklaringen framstår som ändamålslös. Vidare menar Akademiska hus att ett bibehållande av byggnadsminnet utgör hinder för en detaljplan som på bästa sätt tillvaratar stadslandskapets samlade kultur- och stadsbildsvärden. De kostnader som en alternativ användning skulle medföra vid ett bibehållande av byggnadsminnet bedöms inte vara rimliga i förhållande till dess betydelse.

RAÄ:s synpunkter

RAÄ anser inte att den förändrade användningen av lokalerna utgör något skäl för att upphäva byggnadsminnesförklaringen. RAÄ anser alltså inte att byggnadsminnet blivit ändamålslost av det skäl att hästhållningen och ridverksamheten upphört. RAÄ anser heller inte att den då pågående verksamheten var avgörande för besluten att förklara anläggningen som statligt- respektive enskilt byggnadsminne. Enligt RAÄ:s mening finns det en rad olika viktiga kulturhistoriska värden som legat till grund för byggnadsminnesförklaringen. I länsstyrelsens förklaring från den 21 april 1995, nämns visserligen att hästhållning och ridverksamhet fortfarande bedrevs i lokalerna – men inte att denna pågående verksamhet utgjorde ett centralt värdekriterium för byggnadsminnet.

Det kulturhistoriska värdet

RAÄ anser att det kulturhistoriska värdet består av många olika delar. Anläggningen är en del i den militära närvaro i stadsdelen Östermalm/Gärdet som har anor sedan 1600-talet. I närheten ligger flera större militära anläggningar, bland annat f d Livgardets till häst (K1) kasern mm längre ut på Lidingövägen och f d Svea artilleriregementes kansli- och kasernbyggnader ett femtiotal meter österut på Valhallavägen. Vid tiden för uppförandet av stallet och ridhuset låg Generalstaben, som var landets högsta militära ledning, i Schering Rosenhanes palats på Riddarholmen. År 1926 flyttade man till nybyggda lokaler på Östermalmsgatan några kvarter ifrån platsen för byggnadsminnet.

Byggnadsminnet har en annan karaktär än stadsdelens övriga bevarade bebyggelse från den militära tiden. F d Generalstabens stalletablisement utgör ett exempel på de ekonomi- och funktionsbyggnader som var nödvändiga för att det sena 1800-talets institutioner skulle kunna fungera. Det har därigenom ett särskilt värde genom att bidra till förståelsen av dåtidens samhälle. Miljön med både stall, ridhus och bostadshus är en helhet som berättar om en tid då det var en självklarhet med en tjänstebostad för stallchefen och där tomten även hade en ekonomisk funktion i och med att här fanns odlingsmöjligheter för den som bodde på platsen.

Jämförelser kan göras med vaktmästarbostaden vid Sophiahemmet på andra sidan Stadion. En annan aspekt på det kulturhistoriska värdet handlar om hästens centrala betydelse för transporter och kommunikation i allmänhet fram till den tid då motorfordonen tog över denna funktion. Idag finns i Stockholms innerstad inte många stall och hästmiljöer bevarade, trots att de för hundra år sedan fanns överallt. Även det faktum att byggnadsminnet berättar en del av denna historia är betydelsefullt.

RAÄ menar därför att f d Generalstabens stalletablisement även ska ses i samband med andra bevarade stallanläggningar på Östermalm. Hovstallets hästhållning har med statens officiella representation att göra, Östra och Västra stallet på Storgatan byggdes för Livgardet till häst – där stallens och hästarnas betydelse var central (idag är stallen ombyggda till kontorslokaler). Stall finns även vid f d K1 på Lidingövägen där den beridna högvaktens och polisens hästar står. K1:s stall är moderniserade för att uppfylla dagens standard för djurhållningen. Vid Generalstabens stalletablisement var syftet att tillgodose stabens officerares behov av både stall och ridhus. I sammanhanget vill RAÄ även framhålla att det i landet idag inte finns någon motsvarande lika välbevarad anläggning som f d Generalstabens stalletablisement.

Den betydelse anläggningen hade kan även tydligt avläsas i valet av arkitekter. Bröderna Axel och Hjalmar Kumlien var två av det sena 1800-talets mest välrenommerade arkitekter med ett flertal offentliga byggnadsverk bakom sig. Att man uppdrog åt just dem att rita anläggningen visar vilken betydelse samtiden fäste vid verksamheten. Vad gäller arkitekturen så är den både påkostad och tidstypisk. RAÄ vill även framhålla det faktum att ett viktigt värde ligger i att stora delar av den ursprungliga inredningen finns kvar både i ridhuset och i stallet.

Under den senaste femtioårsperioden har f d Generalstabens stalletablisement drivits civilt. Swartlings ridskola har haft sin verksamhet i lokalerna. Under dessa år har hästens ställning kommit att bli helt annorlunda än då anläggningen uppfördes. Istället för sin militära prägel har anläggningen fått en koppling till idrottslivet och fritiden. Även denna del av byggnadsminnets historia har ett kulturhistoriskt värde

Byggnadsminnets helhetsmiljö ger slutligen en möjlighet att förstå hur det för bara drygt 120 år sedan såg ut i Stockholms utkanter. Kontrasten mellan Valhallavägens fullbyggda södra sida och den norra var vid den tiden mycket markant, även om en del monumentala institutioner också byggdes på den norra sidan vid samma tid.

Kulturmiljöavdelningen

2007-01-23

Dnr: 311-5067-2006

RAÄ:s bedömning av värdena i relation till ansökan

RAÄ anser att byggnadsminnet i positiv riktning påverkar möjligheten att slå vakt om områdets samlade kulturhistoriska värden. I detta avseende är följaktligen ett hävande av byggnadsminnesförklaringen inte motiverat. Både i fråga om det s k institutionsbältet (som omnämns i beskrivningen av riksintresset för kulturminnesvärden) och om de militära anläggningarna i hela stadsdelen Östermalm/Gärdet utgör byggnadsminnet f d Generalstabens stalletablisement en nödvändig och likvärdig del av det samlade kulturhistoriska värdet.

Byggnadsminnen och anpassning till förändrade verksamheter

Det primära syftet med en byggnadsminnesförklaring är att de byggnader som skyddas ska bibehålla sin ursprunglighet och egenart. Detta kan ses mot bakgrund av att merparten av alla byggnadsminnen har en annan användning än de ursprungligen var avsedda att ha.

En förutsättning för att en byggnad ska kunna underhållas och vårdas är oftast att den har en funktion. Byggnaden bör därför så långt det är möjligt ges en lämplig användning, utan att antikvariska värden går förlorade. En användning som så mycket som möjligt överensstämmer med den byggnadsminnet ursprungligen var avsedd för medför i regel att det kulturhistoriska värdet förtydligas och levandegörs.

När det gäller önskemål från en ny ägare av ett byggnadsminne om hävande eller avsteg från gällande skyddsbestämmelser bör beaktas att den nye ägaren har förvärvat byggnaden inklusive byggnadsminnesförklaringen med de inskränkningar som gäller för dess användning. Den köpeskilling som denne nye ägaren fått betala har bestämts bl.a. utifrån de särskilda förutsättningar, som en byggnadsminnesförklaring innebär. Med hänsyn härtill är utrymmet för en ny intresseavvägning mellan den nye ägarens enskilda intressen och de allmänna intressena begränsat.

RAÄ kan konstatera att det i Stockholms stads nu gällande detaljplan, Dp 96028, tagits hänsyn till byggnadsminnets och områdets samlade kulturhistoriska värde. Som markanvändning anges "kulturresevat, sport eller institutioner" vilket även vid förändrad verksamhet, ger goda förutsättningar för ett fortsatt bevarande av den kulturhistoriskt värdefulla miljön.

Med hänvisning till vad som anförts ovan anser RAÄ inte att det finns tillräckliga skäl att häva byggnadsminnesförklaringen eftersom byggnadsminnet enligt RAÄ:s bedömning inte är ändamålslost. RAÄ anser inte heller att det föreligger ett sådant hinder, en sådan olägenhet eller en sådan kostnad att byggnadsminnesförklaringen gällande f d Generalstabens stalletablisement bör hävas.

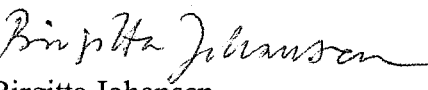

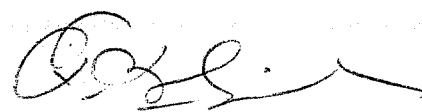
Kulturmiljöavdelningen

2007-01-23

Dnr: 311-5067-2006

Detta yttrande har beslutats av avdelningschefen Birgitta Johansen efter föredragning av antikvarien Fredrik Blomqvist. Även enhetschefen Margareta Gavatin och antikvarien Tomas Örn har varit med om den slutliga handläggningen.

Birgitta Johansen

Fredrik Blomqvist

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Kulturmiljöenheten

Britta Roos

08-785 40 51

REMISS

Datum

2006-12-22

Beteckning

432-06-98821

1 (1)

Riksantikvarieämbetet

Box 5404

114 84 STOCKHOLM

ÄRENDE: Upphävande av byggnadsminnesförklaring för f d Generalstabens
Stalletablisement, kv Norra Djurgården 1:1, Stockholm

SÖKANDE: Akademiska hus

Handläggare Britta Roos

Bilagda handlingar överlämnas till: Riksantikvarieämbetet för yttrande

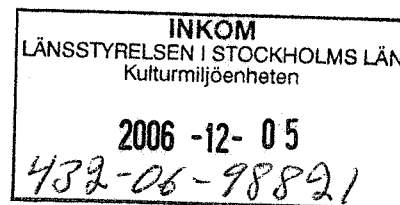
Svar önskas **snarast** .

Bd S-

Britt-Marie Sedwall

AKADEMISKA HUS

Länsstyrelsen i Stockholms län
Box 22067
104 22 Stockholm

Anhållan om hävande av byggnadsminnesförklaring för F.d. Generalstabens Stalletablisement, kv Norra Djurgården 1:1, 18, Norra Djurgården, Stockholms kommun

Akademiska Hus Stockholm AB får såsom ägare till byggnadsminnet F.d. Generalstabens Stalletablisement, kv Norra Djurgården 1:1, 18, Norra Djurgården, Stockholm (Swartlings ridskola) härmed anhålla om att byggnadsminnesförklaringen hävs.

Sammanfattning

Ett bibehållande av byggnadsminnet utgör hinder för en detaljplan som på bästa sätt tillvaratar stadslandskapets långsiktigt hållbara utveckling med de samlade kultur- och stadsbildsvärdena vid en kommande exploatering av området. Grunden för byggnadsminnet – hästhållningen och ridverksamheten med den nära koppling till den tidigare militära verksamheten – kan inte längre vidmakthållas och med de förändringar som detta innebär för byggnadsminnet självt och förändringar i omgivningarna framstår byggnadsminnet som ändamålslost. De kostnader en alternativ användning skulle medföra vid ett bibehållande av byggnadsminnet bedöms inte vara rimliga i förhållande till byggnadernas betydelse.

Bakgrund

F.d. Generalstabens Stalletablisement, kv. Norra Djurgården 1:1, 18, förklarades som byggnadsminne av länsstyrelsens 1995-04-21. Det hade då varit statligt byggnadsminne sedan 1993-06-24. Före det, från 1960 var tomten avsatt som markreserv för en utbyggnad av Musikhögskolan. Även angränsande tomt (nuvarande Musikhögskolans "runda hus") ingick tidigare som en del i detta band av anläggningar för militären. Här låg Svea artilleriregementes sjukstall och odlingsland för regementets underofficerare.

Skyddsföreskrifterna för byggnadsminnet fastställer ett snävt skyddsområde tätt inpå byggnaderna, att tre av byggnaderna – det äldre stallet, ridhuset och bostadshuset – inte får rivas eller byggas om till sitt yttre, att ingrepp i dessa inte får göras i stommar, äldre rumsindelning och ursprunglig fast inredning, att traditionella material och metoder ska användas samt att miljöns utseende och karaktär inte får förvanskas (Bilaga 1). Övriga byggnader är inte skyddade. Tomten som helhet har ett blandat byggnadsbestånd.

Akademiska Hus Stockholm AB

Postadress: Box 12277, 102 27 Stockholm • Besöksadress: Rålambsvägen 32A • Telefon: 08-685 75 00 • Fax: 08-685 75 01
Organisationsnummer: 556467-8737 • E-post: stockholm@akademiskahus.se • Internet: www.akademiskahus.se

2006 -12- 05

Grunden för byggnadsminnet är som namnet säger själva stallverksamheten och dess nära koppling till den militära verksamheten i Svea artilleriregemente strax intill. Hästhållningen och den levande verksamheten upphörde dock år 2005. Detta innebär en påtaglig förändring i förhållande till andra jämförbara anläggningar som Hovstallet i Stockholm, Strömsholms ridskola, och Flyinge utanför Lund, vilka alla fortfarande är i drift. År 2005 flyttade också Försvarshögskolan från f.d. Svea artilleriregementes kaserner och därmed all verksamhet med militär anknytning.

Till den yttre arkitekturen kan byggnadsminnets två tegelbyggnader – det äldre stallet och ridhuset – jämföras med skilda typer av byggnader för industriella ändamål och nytto- och magasinsbyggnader som exempelvis järnvägsstallar. Invändigt har stora förändringar gjorts i framför allt stallet. Bostadshuset i trä är en vänlig typ av mindre bostadshus.

Som närmaste granne på andra sidan Lidingövägen ligger byggnadsminnet Stockholms Stadion som en sann riksklenod och anläggning av internationell betydelse. Längre bort mot väster och även österut följer sedan en rad av byggnadsminnen/anläggningar av byggnadsminnesklass samt andra byggnader med högt kulturhistoriskt värde. Området ingår som en central del i det parti av riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården som särskilt utmärks av det sena 1800-talets stadsbyggande, institutionsbältet på Norra Djurgården och stenstadens tydliga yttre gräns. Vidare gränsar byggnadsminnet till det område som i ett riksdagsbeslut 1991 skyddades som landets första Nationalstadspark, där Stadion och Sophiahemmet sjukhus ingår (Bilaga 3, Kulturhistoriska utgångspunkter).

Det aktuella området har alltså stora kulturvärden med skydd på flera olika nivåer och ligger i ett ur kulturmiljösynpunkt mycket känsligt läge, starkt exponerat och med stor betydelse för stadsbilden. Kulturvärdena hänger samman, även om de regleras i skilda lagstiftningar, och i bedömningen av byggnadsminnet f.d. Generalstabens Stalletablissemangs fortlevnad bör därför även konsekvenserna för kulturvärdena i området i övrigt och möjligheterna att tillvarata dessa beaktas.

Sedan år 2004 pågår ett arbete att ta fram ny detaljplan för ett område som innefattar det aktuella byggnadsminnet och Kungliga musikhögskolan, inklusive före detta Statens Normalskola. Utgångspunkten för planen är Musikhögskolans behov av nya lokaler och en vilja att skolan ska finnas kvar på platsen, som en del av det som grundläggande kulturvärde utpekade "institutionsbältet". Det är också ett viktigt samhällsintresse att bygga bostäder. Diskussioner har under processens gång förts med länsstyrelsen.

Bedömning

Ett bibehållande av byggnadsminnet utgör hinder för en detaljplan, som möjliggör att Musikhögskolan finns kvar på platsen (Bilaga 4). Det utgör samtidigt ett hinder för en lösning som på bästa sätt tillvaratar stadslandskapets långsiktigt hållbara utveckling med de samlade kultur- och stadsbildsvärdena i området vid en exploatering som kommer att helt omdana området i stort. Lösningar med ett bevarande av hela eller delar av byggnadsminnet har prövats i det pågående planarbetet men visat sig ge avsevärt sämre resultat för kultur- och stadsbildsvärdena som helhet, framför allt för Stadion och för bebyggelsekaraktären vid Valhallavägen (Bilaga 5, Översiktlig kulturhistorisk konsekvensanalys).

2006 -12- 05

Det är ett viktigt värde att Musikhögskolan kan vara kvar i området. Det är både ett angeläget samhällsintresse och angeläget för vidmakthållandet av kulturvärdena på platsen, med institutionsbältet som ett grundläggande karaktärsdrag. Det har betydelse såväl för att det inte ska uppstå en lucka i den bäst bevarade ursprungliga raden av institutioner från tiden kring sekelskiftet 1900 som för den senare utvecklingen av institutionsbältet med kopplingen till dagens konstnärliga högskolor inom dans, opera, drama, teater och film, liksom till andra högskolor, universitet och vetenskapliga institutioner och närhet till kulturinstitutioner som Filmhuset och Sveriges Radio med Berwaldhallen.

En ny musikhögskola innebär dock med nödvändighet en stor anläggning som kommer att förändra området och under alla omständigheter inverka på de kulturhistoriska värdena – såväl byggnadsminnen som riksintressevärden och nationalstadspark. Det är då viktigt att detta kan göras på ett sätt som sammantaget ger de bästa förutsättningarna att ta tillvara kulturvärdena.

En rivning av F.d. Generalstabens Stalletablisement skulle medföra att den nya musikhögskolan kan placeras på betydligt längre avstånd från Lidingövägen och Stadion. Byggnadsminnet Stockholms Stadion är såsom ett av landets främsta nationalromantiska monument, en som byggnadstyp unik anläggning och som förebild för liknande arenor runt om i världen av allra största betydelse. Ett ökat "respektavstånd" skulle vara mycket värdefullt för kulturvärdena. På samma gång skulle en bred grönzon utmed Lidingövägen påtagligt förstärka den för institutionsbältet så viktiga karaktären av "hus i park" och betyda mycket som entré till Nationalstadsparken. Denna placering skulle också ge Musikhögskolan ett för staden och skolan bättre läge sett utifrån verksamheten och dess plats i det offentliga rummet.

En rivning av stalletablisemanget skulle även ge bättre möjligheter att anpassa den tillkommande bebyggelsen till de övergripande kultur- och stadsbildsvärdena på platsen, med tillvaratagande av dess kvaliteter och karaktärsdrag. Den skulle ge bättre förutsättningar för en balanserad och känsligt inkännande utformning av byggnaderna mot Valhallavägen, där den grundläggande strukturen och karaktärsdragen hos de äldre institutionsanläggningarna i området får bilda utgångspunkt. I det parallellt pågående detaljplanearbetet kommer mycket höga krav att ställas på den tillkommande bebyggelsen. Vi ser gärna att det sker i nära samarbete med länsstyrelsen och att ett gemensamt kvalitetsprogram för kvarteret tas fram (Bilaga 6, Protokollsutdrag Stadsbyggnadsnämnden 2006-11-09 samt Bilaga 7 Tjänsteutlåtande Stadsbyggnadskontoret 2006-09-07).

Att kunna utnyttja marken där byggnadsminnet nu står möjliggör dessutom en lägre skala i bebyggelsen. Genom att Musikhögskolan då inte tvingas anpassas till vissa lediga ytor kan byggnaden få breda ut sig mer på marken, disponeras på ett bättre sätt och därmed sänkas en våning. Detta skulle få stor betydelse för Stadion, Svea artilleriregemente och förhållandet till den kringliggande bebyggelsen i övrigt. Även bostadsbebyggelsen blir då en våning lägre.

Annan typ av verksamhet för byggnadsminnet har studerats. Detta skulle medföra att skyddsföreskrifterna måste jämkas. Kostnader för sanering, renovering och anpassning av byggnaderna med angränsande mark bedöms bli så omfattande att andra alternativ inte förefaller rimliga i förhållande till kvarvarande byggnaders betydelse (Bilaga 8)

När grunden för byggnadsminnet – hästhållningen och ridverksamheten med den nära koppling till den tidigare militära verksamheten – inte längre kan vidmakthållas framstår bygg-

2006 -12- 05

nadsminnet som ändamålslost. Verksamheten kan inte bibehållas av sanitära skäl och de krav som idag ställs på djurskydd. Med en ny bebyggelse på östra sidan byggnadsminnet skärs också det visuella sambandet med Svea artilleriregemente av. Markförändringar och utformningen av den yttre miljön skulle göra att byggnadsminnestomten än mer kom att framstå som en isolerad ö.

Denna skrivelse har utarbetats på ett underlag av fil.dr Nils Ahlberg.

Akademiska Hus Stockholm AB

Lennart Karlsson

Bilagor:

1. Byggnadsminnesbeslut 1995-04-21 (Länsstyrelsen)
2. Översiktsbild
3. Kulturhistoriska utgångspunkter 2006-03-01 (Nils Ahlberg)
4. PM Musikhögskolans verksamhet (Musikhögskolan)
5. Översiktlig kulturhistorisk konsekvensanalys 2006-10-09 (Nils Ahlberg)
6. Protokollsutdrag Stadsbyggnadsnämnden 2006-11-09
7. Tjänsteutlåtande Stadsbyggnadskontoret 2006-09-07
8. PM Bibehållande av byggnadsminnet 2006-11-14 (WSP)

LÄNSSTYRELSEN I STOCKHOLMS LÄN

Kulturmiljöenheten
Antikvarie
Gunilla Pagès
Tfn 08-785 42 35
Fax 08-654 70 63

BESLUT

Datum
1995-04-21

Beteckning
221-95-6921

Vasakronan AB
Box 27 329
102 54 STOCKHOLM

Byggnadsminnesförklaring av f d Generalstabens Stall-
etablisement, kv Norra Djurgården 1:1, 18, Norra Djur-
gården, Stockholms kommun

BESLUT

Länsstyrelsen förklarar, enligt 3 kap 7 § lagen (1988:950)
om kulturminnen m.m, KML, att f d Generalstabens Stall-
etablisement, kv Norra Djurgården 1:1, 18, Stockholms
kommun har övergått till att bli byggnadsminne enligt 3 kap
1 § samma lag.

SKYDDSFÖRESKRIFTER

För byggnadsminnet gäller följande skyddsföreskrifter:

- ./.
1. De på bifogade situationsplan med nr 1-3 numrerade bygg-
naderna får inte rivas, till sitt yttre byggas om eller på
annat sätt förändras.
  2. Ingrepp får inte göras i byggnadernas stommar, äldre
rumsindelning eller ursprunglig fast inredning.
  3. Byggnaderna skall underhållas så att de inte förfaller.
Vård- och underhållsarbeten skall utföras med traditionella
byggnadsmaterial, färger och metoder på ett sådant sätt att
det kulturhistoriska värdet inte minskar.
  4. Det på situationsplanen med särskild linje avgränsade
skyddsområdet skall hållas i sådant skick att miljöns
utseende och karaktär inte förvanskas.

UPPLYSNINGAR

Länsstyrelsen lämnar utan kostnader för ägaren råd och
anvisningar i fråga om vård och underhåll.

Om det finns särskilda skäl, får Länsstyrelsen, enligt 3 kap
14 § KML, lämna tillstånd till att ett byggnadsminne ändras
i strid mot skyddsföreskrifterna. Länsstyrelsen får då också
ställa de villkor för tillståndet som är skäliga med hänsyn
till de förhållanden som föranleder ändringen. Villkoren får
avse hur ändringen skall utföras samt den dokumentation som
behövs.

BESLUT

1995-04-21

221-95-6921

2

Enligt 3 kap. 21 § KML gäller detta beslut utan hinder av att talan förs mot beslutet.

BYGGNADSHISTORIK

F.d. Generalstabens Stalletablisement Ridskola, tillkom efter beslut om att det tidigare stallet på Blasieholmen skulle läggas ned. En intresseförening bestående av officerare bildades för att få till stånd en ny anläggning. Ett stall i tegel och ett träpanelat bostadshus för stallchefen uppfördes 1886. Ett ridhus i tegel tillkom ett par år senare efter ritningar av arkitektbröderna Axel och Hjalmar Kumlien. Mellan stallet och ridhuset byggdes 1909 en stallbyggnad i trä. Ytterligare några mindre byggnader finns inom området.

Stalletablisementet såldes 1917 till Fortifikationsförvaltningen. I mitten av 1970-talet övertogs förvaltningen av Kungliga Byggnadsstyrelsen. Swartlings ridskola är hyresgäst och 1992 bildades Swartlings Stiftelse för Ridsportens Främjande, vars syfte bl.a. är att trygga en fortsatt ridverksamhet vid f.d. Generalstabens stalletablisement.

Stallet och ridhuset har en rik tegelarkitektur som är ovanlig för denna typ av byggnader. Stora delar av den påkostade ursprungliga inredningen finns bevarad såväl i ridhus som stall. Dessa byggnader samt bostadshuset, också det med tydlig sekelskifteskarakteristik och anknytning till ridanläggningen, har tillsammans ett stort kulturhistoriskt värde.

ÄRENDETS HANDLÄGGNING

Byggnaden förklarades enligt regeringsbeslut den 24 juni 1993 för statligt byggnadsminne. Skyddsföreskrifter som utarbetats av Riksantikvarieämbetet fastställdes genom samma beslut.

Enligt avtal mellan Svenska Staten och Vasakronan AB övergick byggnaderna med full äganderätt till Vasakronan AB den 1 oktober 1993. Enligt 3 kap 1 § KML skall ett statligt byggnadsminne som övergår till annan ägare än staten därmed utgöra ett byggnadsminne enligt denna lag.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Detta beslut kan överklagas hos allmän förvaltningsdomstol (länsrätten i Stockholm) enligt bilaga.

2006 -12- 05

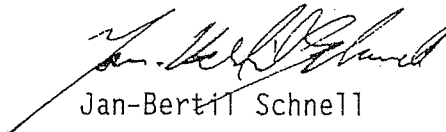
BESLUT

1995-04-21

221-95-6921

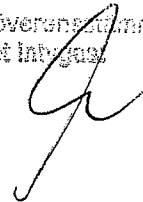
3

I detta ärende har länsantikvarie Jan-Bertil Schnell beslutat, länsassessor Bo Carlerup deltagit samt antikvarie Gunilla Pagès varit föredragande.

Jan-Bertil Schnell

Gunilla Pagès

Fotokopier överlämnade
med originalet inlagda.

Kopia till:

Riksantikvarieämbetet
Stockholms stadsmuseum
Stadsbyggnadsnämnden i Stockholms kommun
Fastighetsregistermyndigheten i Stockholms kommun
akten
kulturmiljöenheten
rättsenheten (BC)

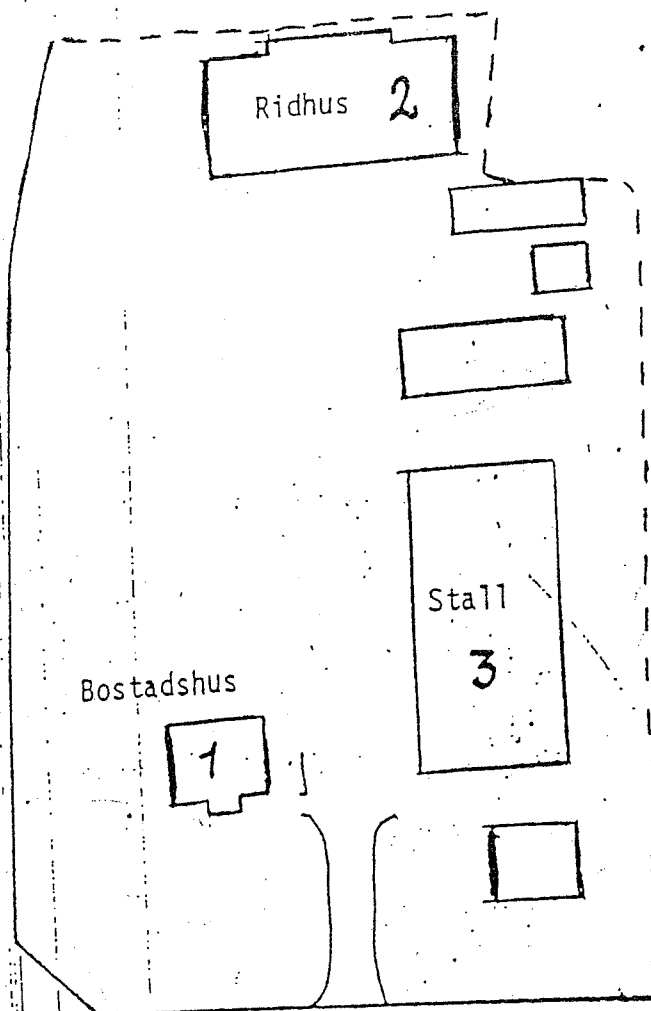
Swartlings ridskola, Stockholm

INKOM
LÄNSSTYRELSEN I STOCKHOLMS LÄN
Kulturmiljöenheten

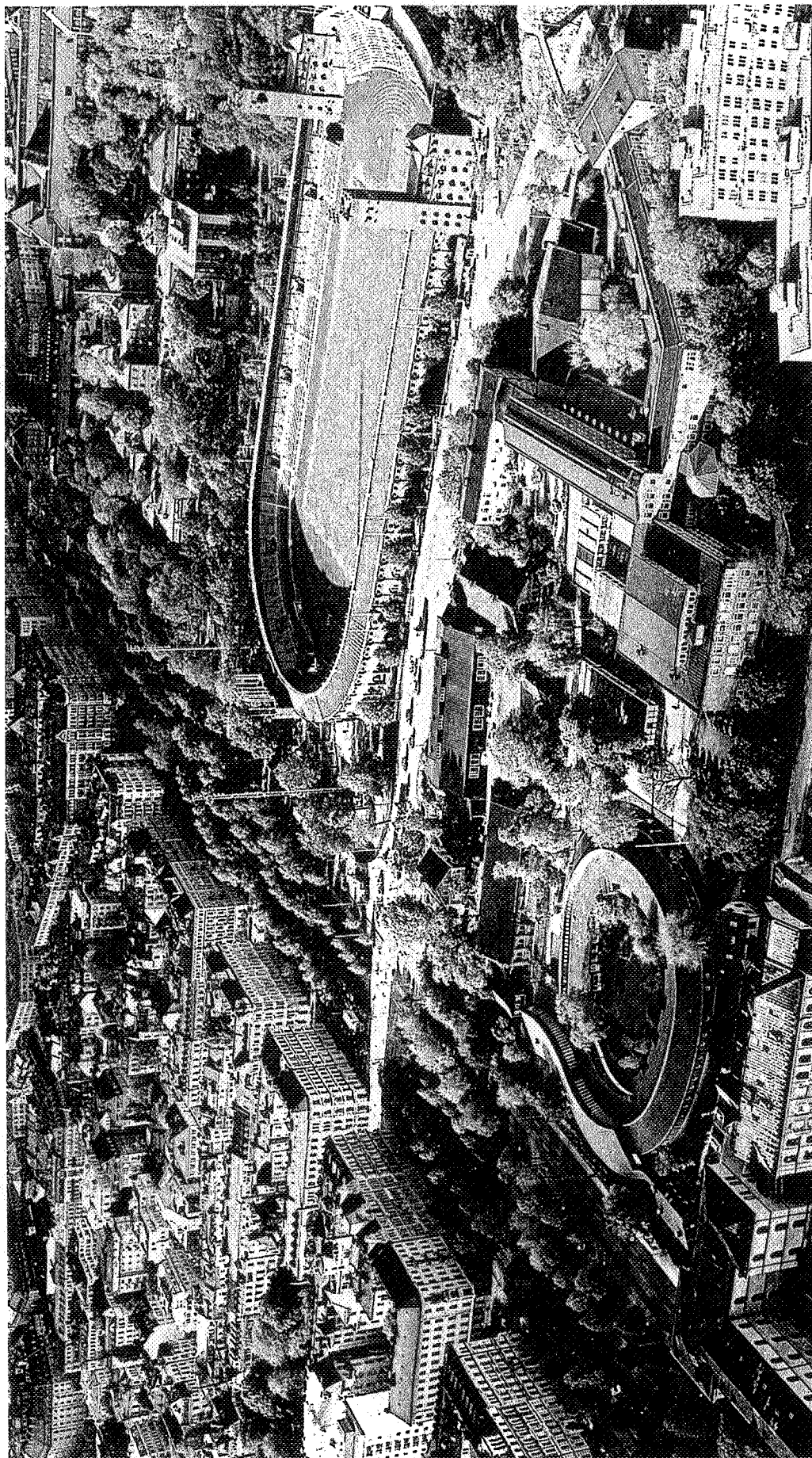
2006 -12- 05

Lidingövägen

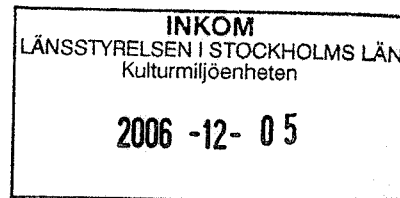
Valhallavägen 27.2

INKOM
LÄNSSTYRELSEN I STOCKHOLMS LÄN
Kulturmiljöenheten

2006 -12- 05

KULTURHISTORISKA UTGÅNGSPUNKTER

Planområdet har ett kulturhistoriskt sett mycket känsligt läge, starkt exponerat och för stadsbilden mycket betydelsefullt, varför placering, volymer och utformning av tillkommande byggnader får stor inverkan på denna del av staden. En grundläggande utgångspunkt är kravet på hänsyn till de kulturhistoriska värdena – till såväl byggnadsminne och riksintresse som till den intilliggande Nationalstadsparken.

Kort historik

Området ligger på den tidigare kungliga djurgårdsmark som omgav de nordöstra delarna av Stockholm. Fram till 1800-talets slut var detta ett öppet, i stort sett obebyggt landskap. Ladugårdsgärde med omgivning har sedan 1600-talets slut använts som militär övningsplats.

En utvidgning av kvarterstaden med en bred boulevard som tydlig yttre gräns ingick i Lindhagenplanen 1866 och arbeten som föregick denna men det dröjde ända till 1880-talet innan utbyggnaden av Valhallavägen påbörjades i den västligaste delen. 1867 sprängdes Nybrogatan genom Tyskbagarbergen och förlängdes mot norr och i fonden av gatan uppfördes 1873–77 Svea artilleriregementes kasern som den första i raden av de institutioner som skulle komma att ligga utmed Valhallavägens norra sida.

1886 upplät Kungl. Maj:t ett område för en stallanläggning väster om Svea artilleri och samma år byggdes det stora stallet och två år senare ridhuset i tidstypisk tegelarkitektur efter ritningar av Axel och Hjalmar Kumlien. Till den ursprungliga anläggningen hör också bostadshuset i trä för stallchefen. Lidingövägen anlades på 1890-talet och har breddats 1915 och 1973–75.

Västerut på Valhallavägens norra sida växte under 1800-talets slut och 1900-talets början ett pärlband av institutioner upp – Sophiahemmet med de äldsta delarna från 1887–89, Stockholms stadion 1910–12, Tekniska högskolan från 1914 och framåt. Bakom dessa tillkom ytterligare byggnader och anläggningar. Närmast norr om stalletablissemangen ligger Statens normalskola från 1940-talet och på östra sidan Musikhögskolan som byggdes 1955–59.

Kulturhistoriskt skydd

Byggnadsminnet f d Generalstabens Stalletablisement

F d Generalstadens Stalletablisement, kv Norra Djurgården 1:1, 18, förklarades som byggnadsminne av länsstyrelsens den 21 april 1995. Det hade då varit statligt byggnadsminne sedan den 24 juni 1993. I skyddsföreskrifterna fastställdes ett skyddsområde och att det äldre stallet, ridhuset och bostadshuset inte får rivas eller byggas om till sitt yttre, att ingrepp inte får göras i stommar, äldre rumsindelning och ursprunglig fast inredning, att traditionella material och metoder ska användas och att miljöns utseende och karaktär inte får förvanskas.

2006 -12- 05

Riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården

Stockholms innerstad med Djurgården utpekades som område med kulturvärden av riksintresse i Riksantikvarieämbetets beslut den 5 november 1987 men fanns med redan i den fysiska riksplaneringen 1972 som ett så kallat större område av betydelse för kulturminnesvärden. I den 1997 reviderade värdetexten pekas bl a på det sena 1800-talets stadsbyggande med esplanadsystemet, gator av olika bredd och karaktär och byggnader i bestämda hushöjder, liksom på nya typer av institutionsbyggnader, institutionsbältet på Norra Djurgården och stenstadens tydliga yttre gräns.

Nationalstadsparken

Det angränsande området på andra sidan Lidingövägen, med Stadion och Sophiahemmets sjukhus, ingår i det område som i ett riksdagsbeslut 1991 skyddades som landets första Nationalstadspark. Bakom dessa två ligger sedan en lång rad anläggningar för bl a idrott och Kungliga Livgardet till häst. I Nationalstadsparken får ny bebyggelse och nya anläggningar komma till stånd endast om det kan ske utan att det historiska landskapets natur- och kulturvärden skadas. Liksom för riksintressen ska även exploateringar utanför det avgränsade området bedömas mot dessa värden om de är av sådan karaktär att de påverkar värdena.

Avvägning mellan de kulturhistoriska värdena

Grunden för byggnadsminnet är stall- och ridverksamheten och dess koppling till den militära verksamheten i området samt till Gärdet som öppen terräng för bete och ridning. Det är detta som speglas i anläggningens ursprung och i de skyddade byggnaderna. Men senare finns också kopplingar till idrottslivet, med anknytningar till Stadion. När verksamheten inte går att behålla på grund av djurskyddsskäl, hygieniska skäl och den allt tätare bebyggelsen i området kvarstår dock byggnadernas arkitektoniska egenvärden.

Med ändamålet att exploatera området för ny bebyggelse träder i stället riksintressvärdena fram som överordnad kulturhistorisk bedömningsgrund – de värden som hör samman med den övergripande stadsplaneringen, användningen, stadsbildafrågorna och möjligheten att uppfatta och förstå innebörden av äldre lämningar, strukturella sammanhang och hur området tidigare har utnyttjats. I riksintresset ryms flera aspekter. Tyngst väger institutionsbältet, esplanadsystemet och stenstadens tydliga yttre gräns. Men här finns även militärhistoriska och idrottshistoriska värden, liksom spåren av den omgivande markens organisation och användning genom tiderna.

En storskalig exploatering som den i den nu aktuella planen måste också bedömas mot den inverkan den kan ha på de natur- och kulturvärden som konstituerar Nationalstadsparken.

Kulturhistorisk värdeanalys, grundläggande karaktärsdrag, hänsyn

Institutionsbältet

Den del som tydligare än någon annan runt hela innerstadens randzon präglas av ett sammanhängande institutionsbälte är sträckan från det tidigare Svea artilleriregementet/För-

svarshögskolan till Tekniska högskolan på Valhallavägens norra sida. Det är dessutom den enda del som ger en sammanhållen bild av det äldsta institutionsbältet från 1800-talets slut och 1900-talets första årtionden med dess principer för planering och gestaltning av anläggningarna som helhet, de enskilda byggnaderna och den yttre miljön.

Institutionerna vänder sig mot Valhallavägen och har normalt en utsträckning som motsvarar två eller drygt två kvarter på motsatta sidan gatan. Byggnaderna ligger fritt med ett grönt bälte av varierande bredd mot Valhallavägen och grönska på sidorna, och är förhållandevis låga. Bortsett från det lilla bostadshuset inom byggnadsminnet och portvaksstugan vid Sophiahemmet finns inga bostäder utmed det aktuella avsnittet av Valhallavägen. På detta sätt får bebyggelsen på Valhallavägens norra sida en helt annan karaktär än stenstadens kompakta, höga fasad av bostadshus på gatans södra sida.

Den grundläggande gestaltungsprincipen för både anläggningarna som helhet och fasadernas utformning är symmetri och balans med ett klassiskt fasadschema av horisontella och vertikala element. Byggnaderna är sammansatta av olika byggnadskroppar som likformigt grupperar sig kring ett betonat mittparti och en symmetriaxel i vinkel mot Valhallavägen. I många fall finns en uppdelning i huvudbyggnad och flyglar. Ett utmärkande drag är den rytmisering som skapas genom spelet av framskjutande risaliter respektive framskjutna eller tillbakadragna entrépartier i mitten. Den relativt låga höjden ger byggnaderna en horisontell verkan, vilken förstärks av våningsband och taklister, men de har samtidigt en markant vertikalitet genom fönsteraxlar, väggpelare, risaliter etc. Byggnaderna ger ett både monumentalt och varierat intryck genom symmetrin, uppdelningen i olika byggnadskroppar, byggnadsdelar av olika höjd, skiftande takformer och fasaddekoren. Anläggningarna är uppförda i rött tegel med undantag för den äldsta, Svea artilleriregementes kasern, som är putsad och avfärgad i en gulbrun nyans.

Esplanadsystemet och stenstadens yttre gräns

Till esplanadsystemet hör en hierarki av gator av olika bredd, funktion och utformning med de breda, trädplanterade huvudgatorna som främsta kännetecken. Esplanaden som gatutyp är särskilt karaktäristisk för det sena 1800-talets svenska stadsplanering. Esplanad är en term för gatans utformning; det är egentligen ett smalt, trädplanterat parkstråk med gator på bägge sidorna. Funktionellt sett är Valhallavägen typexempel på en boulevard, en gränsgata i stadsområdets ytterkant, vilket just i detta avsnitt blir särskilt tydligt genom de skilda bebyggelsekaraktärerna på gatans bägge sidor.

Stenstadens yttre gräns markeras genom den täta, kompakta och höga bebyggelsen av bostadshus i palatsliknande, rika former samt inslag av ett par offentliga byggnader. Planmönstret är helt annat än på Valhallavägens norra sida – en kvartersstad i rutnätsmönster med tvärgator som slutar vid Valhallavägen. Kvartersstadens gator och Valhallavägen är utformade som stadsgator, kantade av en bebyggelse som vänder sig mot gatan, till skillnad från infartsvägen Lidingövägen.

Byggnadsminnet och det militärhistoriska och idrottshistoriska intresset

Av det tidigare "militära landskapet" med olika kaserner och andra byggnader och anläggningar för militära ändamål, liksom obebyggda markområden återstår idag bara splittrade delar som följd av tillkommande bebyggelse och att verksamheterna flyttat. Det kulturhistoriska värdet ligger då i de enskilda byggnaderna och anläggningarna och i möjligheten att uppfatta deras tidigare funktioner och sambandet dem emellan.

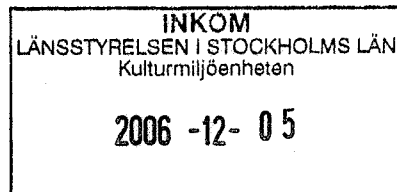
Byggnadsminnet hör i första hand ihop med den militära verksamheten. Av byggnadsminnets tre skyddade byggnader har stallet och ridhuset ett högt arkitektoniskt egenvärde medan bostadshusets värde grundas på att det utgör en del i en sammanhållen ensemble. Men det har också värdet att i sin småskalighet visa på stenstadens gräns. Byggnaderna ligger fritt kring stallplanen, med ett nära visuellt och funktionellt samband. På samma sätt finns en visuell och funktionell kontakt med Stadion och Svea artilleriregementet.

Det idrottshistoriska intresset knyter samman riksintresset, byggnadsminnets senare historia och den angränsande delen av Nationalstadsparken. Värdet kommer framför allt fram i möjligheten att uppfatta närheten mellan de olika anläggningarna och hur de har använts.

Nationalstadsparken och stadens omgivande marker

Det aktuella planområdet ligger i övergången mellan den tätbebyggda och högexploaterade innerstaden och den omgivande tidigare kungliga djurgårdsmarken med dess glesare bebyggelsekaraktär av friliggande hus inbäddade i grönska och efter hand allt mer av öppna ytor. Till det kulturhistoriska värdet i området utanför stenstaden hör såväl spår av markens användning och organisation längre tillbaka i tiden som förändringar i och med institutionsutbyggnaden från 1800-talets slut och framåt.

Hit hör också vägsträckningar. Lidingövägen drogs fram på 1890-talet som en fortsättning på Sturegatan men gavs en helt annan karaktär än stadsgatorna. Här är det i stället en infartsväg med spridd bebyggelse som inte skapar ett slutet gaturum med enhetliga väggar och där byggnaderna inte tydligt vänder sig mot vägen.

Akademiska Hus Stockholm AB
Lennart Karlsson
Box 12227
102 27 STOCKHOLM

KMH:S NYA HUS SYNPUNKTER PÅ LOKALISERING

Kungl. Musikhögskolan i Stockholm (KMH) har sedan 50 år sina lokaler inom kv Svea Artilleri. Den låga, röda tegelbyggnaden närmast Valhallavägen (B-huset) byggdes i mitten av 1950-talet för den högre musikundervisningen i Stockholm, då fortfarande som en del av Musikaliska Akademien. Byggnaden har stora miljömässiga värden men tekniska problem, låg kapacitet och bristande funktion. Den var redan från början otillräcklig och KMH har fr o m 70-talet successivt fått ta i anspråk allt större del av intilliggande skolbyggnad, f d Statens normalskola, byggd i etapper 1950 – 62. Denna byggnad, numera KMH:s huvudbyggnad (A-huset), har nödtorftigt anpassats efter musikundervisningens krav men uppvisar många tekniska och funktionella brister.

Sedan minst 20 år har olika projekt prövats som lösning på KMH:s lokalproblem, huvudsakligen på andra tomter. Inför beslut i den senaste lokaliseringsutredningen formulerades följande krav:

1. Bedömt lokalbehov 15 000 m2 LOA, varav två större salar med dubbel takhöjd
2. Rimlig hyresnivå
3. Bra kommunikationsläge – för studenter, lärare/musiker och publik
4. Tydlig identitet
5. Möjlighet till samverkan med annan högre utbildning
6. Utbyggnadsmöjlighet
7. Nybyggnad åtminstone för uppspelningslokalerna för att undvika överhörningar
8. Små förutsedda detaljplaneproblem
9. Små störningar på verksamheten under byggtiden
10. Möjlighet att centralt i Stockholm etablera en ny kulturscen.

En nybyggnad på nuvarande B-hustomten såg länge ut att bäst uppfylla dessa krav, med undantag för störning på verksamheten i form av evakuering och rivning av B-huset. KMH:s styrelse beslutade därför den 20 oktober 2003 att den fortsatta planeringen för en nybyggnad skulle ske inom ramen 8 990 m2 (senare 8 000 m2 nettoarea motsvarande ca 15000 m2 LOA) samt att denna skulle uppföras inom kv Svea Artilleri.

Den möjlighet som bjöds 2004 när f d Generalstabens stalletablisement utbjöds till försäljning var för tilltalande för att inte utnyttjas. Projektet flyttades till hörntomten vilket innebar att olägenheten med evakuering av B-huset bortföll. Idag, när vi sett hörnlagets potential för gestaltning och funktionalitet, framstår det som ännu viktigare att exponeringen av KMH och förutsättningarna för en tydlig identitet ökar väsentligt. Det mycket goda skyltläget och husets inre organisation med fyra publika lokaler, som möter besökaren se-

2006 -12- 05

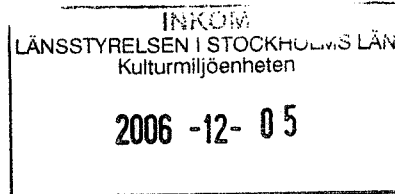
dan den egentliga kärnan – utbildningsverksamheten - passerats, förbättrar också förutsättningarna för etablering av en ny kulturscen. Staden behöver denna kulturscen, det har bekräftats i våra kontakter med tjänstemän och politiker. Motiven är redovisade i förarbetena till nästa regionala utvecklingsplan. Stockholms läns befolkning beräknas öka från 1,9 till 2,4 miljoner invånare från 2005 till 2030. De nya medborgarna kommer också att efterfråga kultur. Och vi planerar en musikhögskolebyggnad som fungerar långt bortom 2030.

På minussidan står att detaljplanarbetet har blivit mer komplicerat än väntat och dragit ut på tiden. För KMH:s del är ett nytt hus för närvarande två år försenat i förhållande till tidplanen från 2003.

Det tidigare läget på B-hustomten utgick från en partiell evakuering till närbelägna lokaler. Den möjligheten finns inte längre. I avvaktan på nybyggnaden har ytterligare en byggnad temporärt tagits i bruk. Det är inte långsiktigt hållbart att driva en utbildning som till väsentlig del bygger på samverkan i ensembler i fem olika byggnader, varav bara en på det hela taget är avsedd för ändamålet. Om placering av en nybyggnad för både musikutbildningens krav och stadens förväntningar inte är möjlig på hörntomten eller om processen drar ut avsevärt i tid – tvingas KMH återgå till att leta efter en ny tomt, som utan onödigt tidsutdräkt kan fylla ovan angivna villkor.

En sådan utveckling vore djupt olycklig. Staden skulle få vänta ytterligare ett ovisst antal år på en ny kulturscen (om en lokalisering inom Stockholm alls visar sig möjlig) och lärare/musiker och studenter på KMH skulle förlora hoppet om en förbättrad lokalsituation. Desperation omväxlande med uppgivenhet i lokalfrågan kostar KMH redan alltför mycket energi. Kungl. Musikhögskolan i Stockholm har aldrig någonsin varit så nära en lösning på sina lokalproblem som nu. Det vore slöseri med både pengar och kreativitet att avbryta projektet.

John Fürstenbach
Förvaltningschef

ÖVERSIKTLIG KULTURHISTORISK KONSEKVENSANALYS

I det följande ges kommentarer till hur olika planalternativ påverkar de kulturhistoriska värdena och stadsbilden mot bakgrund av syftet att bereda ändamålsenliga lokaler för Musikhögskolan och tillföra stadsdelen nya bostäder med en utformning som tar tillvara områdets kultur- och stadsbildsvärden.

Planen har stor och permanent påverkan på de kulturhistoriska och stadsbildsmässiga värdena, i första hand för byggnadsminnet och riksintresset men även för Nationalstadsparken. Den får ett influensområde som framför allt påverkar Valhallavägens avsnitt från Svea artilleriregemente till Tekniska högskolan, med det äldsta institutionsstråket från decennierna kring sekelskiftet 1900, och korsningen med Sturegatan/Lidingövägen med särskilt fokus på "riksknoten" Stadion.

Det är positivt för det kulturhistoriska värdet att Musikhögskolan finns kvar på platsen som en del i institutionsbältet om den ges en uppbyggnad och utformning som tar sin utgångspunkt i och samspelar med den befintliga bebyggelse- och stadsbildskaraktären. Flerbostadshus saknas tidigare i just detta avsnitt men dominerar helt i den angränsande Gärdesstaden och kan med en väl anpassad utformning ge ett positivt bidrag till stadsbilden. En negativ faktor är rivning av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse och att kulturhistoriska sammanhang raderas ut.

Nollalternativ

Ett renodlat nollalternativ skulle innebära att den befintliga bebyggelsen står kvar i hela det aktuella planområdet, men med eventuell rivning av yngre delar av byggnadsminnet stall-etablissemang och möjligen viss tillkommande bebyggelse inom detta område och planområdet i övrigt.

För stalletablissemang måste då en ny användning hittas som tillgodoser de kulturhistoriska kraven och en genomgripande upprustning görs på dessa villkor. Grunden för byggnadsminnet – stall- och ridverksamheten – kan av djurskyddsskäl och hygieniska skäl inte bibehållas; kvar blir det dokumentvärde som ligger i att den historiska utvecklingen och tidigare verksamheter även fortsättningsvis kan avläsas och det arkitektoniska egenvärdet.

Musikhögskolans nuvarande lokaler fyller inte de krav som ställs idag och bedöms inte med rimliga insatser kunna byggas om för att göra detta, varför alternativet skulle innebära att skolan måste flytta. Detta strider mot planens syfte, att Musikhögskolan ska vara kvar på platsen och även mot syftet att tillföra nya bostäder i denna del av staden. För både den runda byggnaden och tidigare Statens Normalskola skulle nya, passande användningar komma att krävas.

Alternativet orört byggnadsminne

Detta alternativ innebär ett nollalternativ för byggnadsminnet stalletablissemang – att den befintliga bebyggelsen står kvar, men med eventuell rivning av yngre delar och möjligen viss tillkommande nybebyggelse. En ny användning som tillgodoser de kulturhistoriska kraven måste hittas och en genomgripande upprustning görs av såväl byggnader som den yttre miljön.

Alternativet visar för övriga delar av planområdet rivning av den befintliga bebyggelsen för att ge plats åt en ny byggnad för Musikhögskolan i områdets sydöstra hörn mot Valhalla-

2006 -12- 05

vägen och Svea artilleriregemente, och bakom detta och stalletablissemangen ett bågformigt bostadskomplex. Den yttre miljön omgestaltas med ett centralt parkstråk in från Valhallavägen som mest framträdande element. Ett alternativ med bostadsbebyggelse på hela detta område, där Musikhögskolan helt utgår, finns också.

En kulturhistoriskt positiv konsekvens i förhållande till alternativet mars 2006 och planalternativet är att byggnadsminnet kan bevaras intakt. Värdet av byggnadsminnet minskas dock av att det skulle komma att ligga betydligt mer isolerat och avskärmat än tidigare, med försvagat samband med Svea artilleriregementes kasern och Nationalstadsparken. Även genom förändringar i markplaneringen skulle byggnadsminnet komma att framstå som en isolerad ö. Genom att den ursprungliga verksamheten måste försvinna reduceras byggnadsminnet till det anläggningen har att berätta om tidigare förhållanden och det arkitektoniska egenvärdet. Nya användningar kan därtill medföra ingrepp som har kulturhistoriskt negativ inverkan. En positiv konsekvens är att det inte blir något ökat intrång i det "respektavstånd" som Stadion kräver i det för stadsbilden viktiga partiet närmast Valhallavägen/Lidingövägen.

En placering av Musikhögskolan i detta läge bedöms emellertid som orealistiskt av praktiska och funktionella skäl. Tillfälliga lokaler som motsvarar skolans speciella behov under byggnadstiden skulle bli mycket svåra att uppbringa och medföra stora anpassningskostnader. Dessutom skulle det bli ett stort avbräck i den för utbildningen så väsentliga utåtriktade verksamheten och flera successiva flyttningar skulle innebära allvarliga störningar i undervisningen. Konsekvensen skulle bli att Musikhögskolan flyttar för gott vilket strider mot planens syfte. I stället skulle bostäder byggas även på denna del av tomten, ända fram till Valhallavägen, med en försvagning av institutionskaraktären som följd.

Alternativet mars 2006

Detta är det planförslag som framlades i programsamrådet i mars 2006. Det innebär att den nya Musikhögskolan placeras på stalletablissemangets tomt i områdets sydvästra hörn, men så långt åt Lidingövägen till att de två tegelbyggnaderna, stallbyggnaden och ridhuset, kan bevaras. Bostadshuset i trä förutsätts däremot rivas. Den nya byggnaden lägger sig dock mellan de båda tegelbyggnaderna så att sambandet inte kan uppfattas. Bakom Musikhögskolan tar det stora bostadskomplexet vid i form av en båge med rak fortsättning på östra sidan av området ända fram till Valhallavägen.

På detta sätt bevaras byggnadsminnets två viktigaste byggnader. De blir dock lösryckta ur sitt sammanhang och infogade i en ny helhet som saknar kontakt med övrig äldre bebyggelse i området. Genom sina nya funktioner skulle de bli ombyggda invändigt. Den yttre miljön skulle få en helt ny gestaltning som starkt avviker från den gamla stallmiljön. Det i skyddsföreskrifterna likaså skyddade bostadshuset skulle rivas. Sammantaget innebär detta en kraftig förändring av byggnadsminnet och förminskning av dess kulturhistoriska värde. Helhetsmiljön går förlorad, kvar blir bara dokumentvärdet i de två tegelbyggnaderna och det arkitektoniska egenvärdet.

Den nya planutformningen i planområdet ansluter till institutionsstrukturen på så sätt att det i sin uppläggning och grundläggande struktur behandlas som en helhet vänd mot Valhallavägen. Den bygger på en balanserad jämvikt kring en mittaxel i form av ett parkstråk i vinkel mot Valhallavägen. Planen är dock inte symmetrisk. Runt anläggningen löper ett smalt, trädplanterat band och på utsidan i norr ligger dessutom en lite större grönya.

I volym, höjd och arkitektonisk gestaltning skiljer sig den nya bebyggelsen helt från den äldre bebyggelsen i omgivningarna vilket är negativt för det kulturhistoriska värdet. Fasaderna mot Valhallavägen uppvisar dock en ansats till helhetstänkande och i bostads-

2006 -12- 05

bågen finns en grundläggande symmetri och en fasadutformning som anknyter till det klassiska "teatermotivet" – att ge byggnaden en stegvis allt lättare karaktär ju högre upp man kommer. De ges också en lugn, harmonisk utformning och rytmisering genom återkommande vertikala accenter i entrépartierna. Genom att Musikhögskolans västra sida ligger mycket nära Lidingövägen skulle den komma att till följd av höjden och det icke symmetriska, kraftfulla arkitektoniska uttrycket dominera över Stadion vilket skulle få kulturhistoriskt negativ inverkan.

Planförslaget

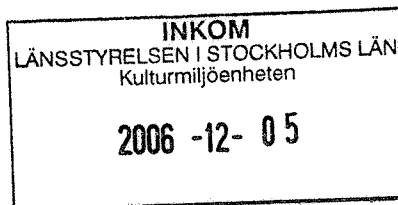
Det aktuella planförslaget bygger vidare på alternativet mars 2006 men har tagit hänsyn till synpunkter som kommit in i samband med programsamrådet. Det har samma grundstruktur, med musikhögskolan utmed västra sidan av planområdet, ett centralt parkstråk och bostadsbågen mot norr och öster. Musikhögskolan har dock flyttats längre bort från Stadion vilket skapar en betydligt bredare trädzon här. Detta förutsätter emellertid att byggnadsminnesskyddet hävs och att samtliga byggnader inom byggnadsminnet rivs. En viktig skillnad mot föregående alternativ är att byggnadshöjden generellt minskas med en våning.

Planutformningen i området som helhet bygger på samma grundprincip som det föregående planalternativet och ansluter på så vis till institutionsstrukturen. Genom att Musikhögskolan förskjuts mot öster har en större symmetri och bättre balans kunnat uppnås med en mer helgjuten kvartersform. De två armarna kommer närmare varandra och anläggningen som helhet kommer att tydligare vända sig mot Valhallavägen. Den genomgående lägre höjden minskar vidare anläggningens dominerande verkan i stadsbilden och ansluter bättre till kringliggande bebyggelse. Fasaderna kan i den fortsatta bearbetningen, i enlighet med inkomna synpunkter, ges en utformning som i skala, material och detaljering medvetet samspelar med den äldre bebyggelsen och tar sin utgångspunkt i områdets kultur- och stadsbildsvärden.

Det ökade avståndet till Lidingövägen i kombination med den lägre höjden och ett mer återhållsamt fasaduttryck samt den bredare trädplanteringen tonar ned Musikhögskolan i förhållande till Stadion och konkurrerar därmed mindre med detta, ett av landets mest betydelsefulla nationalromantiska byggnadsverk. Den breddade trädzonen förstärker dessutom karaktären av "hus i park" och ger en bredare grön entré till Nationalstadsparken.

STADSBYGGNADSNÄMNDEN

BILAGA 6

PROTOKOLL

15/2006

Sammanträdesdag

9 november 2006

kl 16.00 – 16.35

Justerat den 21 november 2006

Anslaget den 22 november 2006

Mikael Söderlund

Rolf Lindell

Närvarande:

Ordföranden

Ledamöterna

Mikael Söderlund (m)

Mats G. Nilsson (m)

Katariina Güven (fp)

Kerstin Rossipal (kd)

Rolf Lindell (s)

Gunni Ekdahl (s)

Tjänstgörande ersättarna för

Kersti Py Börjeson (s)

Joakim Larsson (m)

Ingvar Snees (m)

Madeleine Sjöstedt (fp)

Conny Nilsson (s)

Torsten Sandgren (v)

Cecilia Obermüller (mp)

Jan Qvarsell (s)

Catharina Frankander (m)

Petter Lindfors (m)

Bengt Gunnar Herrström (fp)

Katrin Nyström (s)

Ewa Törngren (v)

Eie Herlitz (mp)

Ersättarna

David Wästberg (fp)

Lars-Åke Henriksson (s)

Dessutom närvarade stadsbyggnadsdirektören Ingela Lindh, tf direktören för USK Christian Rockberger, och stadsbyggnadskontorets avdelningschefer samt handläggande tjänstemän i de aktuella ärendena.

Hinder har anmälts av vice ordföranden Kersti Py Börjeson (s), ledamöterna Joakim Larsson (m), Ingvar Snees (m), Madeleine Sjöstedt (fp), Conny Nilsson (s), Cecilia Obermüller (mp) och Torsten Sandgren (v), samt av ersättarna Bojan Ticic (kd), Dilek Gür (s) och Jan-Olof Gustavsson (s).

9 november 2006

IN KOM
LÄNSSTYRELSEN I STOCKHOLMS LÄN
Kulturmiljöenheten

2 (55)

2006 -12- 05

§ 1

Justering

Att jämte ordföranden Mikael Söderlund (m) justera dagens protokoll utsågs Rolf Lindell (s).

Justering ska äga rum tisdagen den 21 november 2006.

§ 2

Inkomna myndighetsbeslut m.m.

Anmälades följande av nämndsekreteraren upprättade förteckning den 27 oktober 2006 över inkomna myndighetsbeslut m.m.: **Bil § 2**

§ 3

Anmälan om dukade skrivelser

Anmälades de skrivelser som inkommit till nämndens sammanträde i plan-, byggnads- och remissärenden.

§ 4

Projektet Svea Fanfar, del av kv Svea Artilleri, 2004-16802-54 (tidigare bordlagt)

Beslutet

Stadsbyggnadsnämnden beslutade godkänna redovisningen av programsamråd och uppdra åt kontoret att genomföra plansamråd i enlighet med utlåtandet.

Ärendet

Stadsbyggnadskontoret har avgivit bilagda tjänsteutlåtande den 7 september om redovisning av programsamråd och ställningstagande inför plansamråd om planförslag för Projektet Svea Fanfar, del av kv Svea Artilleri inom stadsdelen Ladugårdsgärdet: **Bil § 4**

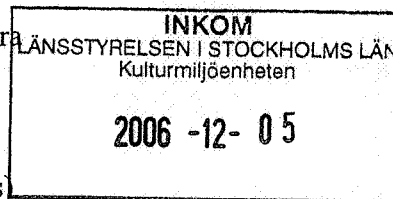
Kontorets förslag (se beslutet).

Särskilt uttalande gjordes av

ordföranden Mikael Söderlund, Mats G. Nilsson (m), Joakim Larsson (m), Ingvar Snees (m), Katariina Güven (fp), Bengt Gunnar Herrström (fp) och Kerstin Rossipal (kd), enligt följande:

Lidingövägen ovan Valhallavägen kommer att bli ett framtida huvudstråk som förbinder innerstaden med Norra Djurgårdsstaden. Det är viktigt att

gaturummet blir inbjudande, med levande bottenvåningar och stadsliv som på ett innerstadsmässigt sätt binder samman Östermalm med Norra Djurgårdsstaden.

Rolf Lindell (s), Gunni Ekdahl (s), Jan Qvarsell (s), Katrin Nyström (s) och Ewa Tömgren (v), enligt följande:

Projektet innebär en svår avvägning mellan flera intressen, påverkan på Stadions monumentalitet, musikhögskolans behov av funktionella lokaler, bevarandet av befintlig äldre bebyggelse etc. Vi anser att stallbyggnaderna om möjligt bör bevaras. Det är dock samtidigt av stor vikt att lokalerna får en lämplig användning. Om det visar sig möjligt för musikhögskolan att på ett lämpligt vis integrera stallbyggnaderna i sin verksamhet är bevarande för oss en självklarhet.

Eie Herlitz (mp), enligt följande:

Projektet har till del förbättrats genom omarbetning av programförslaget. Med en sänkning av bebyggelsen och ett större respektavstånd till Stadion, anpassas projektet till det mycket känsliga stads- och naturlandskapet.

Med minskad höjdskala dämpas också intrycket av att Starrbäcksringen och det nya området ligger rygg mot rygg något, men tveksamheter består. Möjligen bör rundeln öppnas upp eller kvarteret utformas på helt annat sätt.

Bäst tillvaratas kanske de motstridiga intressen som finns på platsen i form av kulturminnesskyddad bebyggelse, Nationalstadsparken, riksintresse, Stadion och platsens topografi i det förslag som bevarar f.d. Generalstabens stalletablissemang och placerar den nya Musikhögskolan i det sydöstra hörnet. Den nöt som måste och borde kunna knäckas är var Musikhögskolan kan lokaliseras under byggskedet.

Alternativet är möjligen en omstart med flera strukturellt alternativa förslag till hur Musikhögskolans lokalproblem skall lösas inom området.

Det är av stor vikt att försöka bevara de värdefullaste byggnaderna inom det gamla stallområdet. Tegelbyggnaderna kan utgöra kulturhistoriska inslag och spännande värdekärnor inom tillkommande ny bebyggelse.

Förbindelsen till Nationalstadsparken i form av en eko-/sociodukt är mycket viktig och bör definitivt inarbetas i projektet.

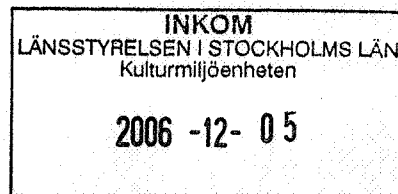
STADSBYGGNADS
KONTORET

Innerstadsavdelningen
Aleksander Wolodarski
Tfn 08-508 27 336
Susanna Stenfelt
Tfn 08-508 26 142

TJÄNSTEUTLÅTANDE

1(11)

Normalt planförfarande Dnr 2004-16802-54
2006-09-07

Stadsbyggnadsnämnden

**Redovisning av programsamråd och ställningstagande inför samråd om
planförslag för projektet Svea Fanfar, del av kvarteret Svea Artilleri inom
stadsdelen Ladugårdsgärdet, S-Dp 2004-16802-54**

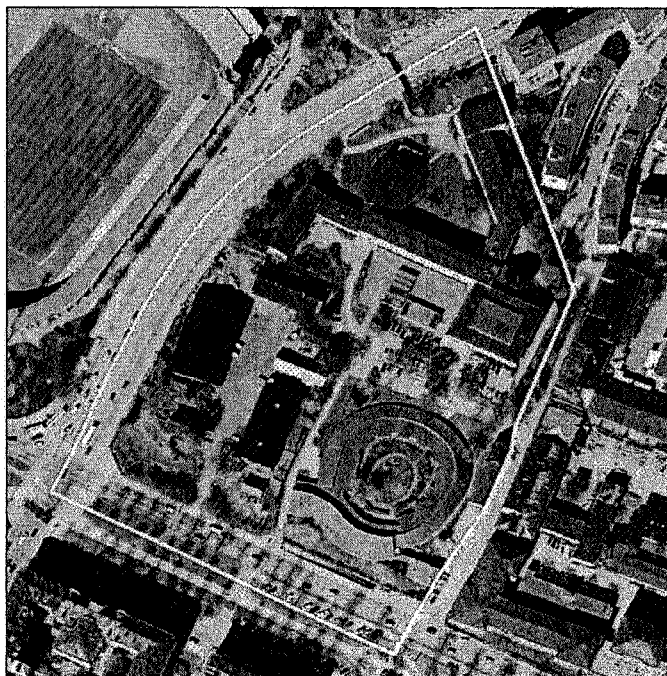

FÖRSLAG TILL BESLUT

Stadsbyggnadsnämnden godkänner redovisningen av programsamråd samt
uppdrar åt kontoret att genomföra plansamråd enligt detta utlåtande.

Ingela Lindh

Eva Henström

SAMMANFATTNING

2006 -12- 05

Musikhögskolans verksamhet vid Valhallavägen har under lång tid bedrivits i byggnader av provisorisk karaktär. Stadsbyggnadskontoret har i samarbete med Akademiska Hus och högskolan utarbetat ett programförslag som syftade till att möjliggöra ny etablering av en modern och ändamålsenlig Musikhögskola, vid hörnet Lidingövägen – Valhallavägen. Programförslaget förutsatte partiellt bevarande av den byggnadsminnesförklarade f.d. Generalstabens stalletablisement (Swarplings ridskola). Förutom de nya högskolelokaler som innehöll förslaget närmare 500 lägenheter. Ett programsamråd hölls den 27 mars 2006 och förslaget fanns utställt under tiden 13 mars – 18 april.

Remissinstanserna är i huvudsak positiva vad gäller förslagets användning och innehållsliga inriktning. Kritikerna menar dock att både Musikhögskola och bostäder borde kunna beredas plats i kvarteret utan att den befintliga bebyggelsen ska behöva rivas. Vidare anser man att den nya bebyggelsen är alltför dominerande och oförenlig med riksintressena i trakten, i synnerhet ifrågasätts förhållandet till Stockholms Stadion.

Enligt länsstyrelsen förutsätter programförslagets genomförande att byggnadsminnesskyddet hävs eller skyddsföreskrifterna jämkas då den aktuella plan-dispositionen inte är förenlig med byggnadsminnets skydd.

Flera remissvar tar upp frågan om grönstrukturens betydelse, vikten att säkra ekologiska spridningsvägar och värna institutionsbältets gröna karaktär.

Stadsbyggnadskontoret vill understryka att Musikhögskolan är en viktig del i satsningen på Stockholm som kulturstad. Lokalisering till hörnet Valhallavägen – Lidingövägen är enligt Stadsbyggnadskontoret ett effektivt sätt att förstärka Valhallavägens representativa karaktär och är den bästa tänkbara lösningen. I programförslaget har utgångspunkten varit att kombinera hörnplaceringen med bevarande av f.d. Generalstabens stalletablisement. Skolbyggnaderna från 1950-talet skulle lämna plats åt bostadsbebyggelsen. Enligt kontorets mening är det inte möjligt, som remissinstanserna önskar, att introducera nybebyggelse och samtidigt bevara efterkrigstidens skolbebyggelse i det redan fullbyggda kvarteret.

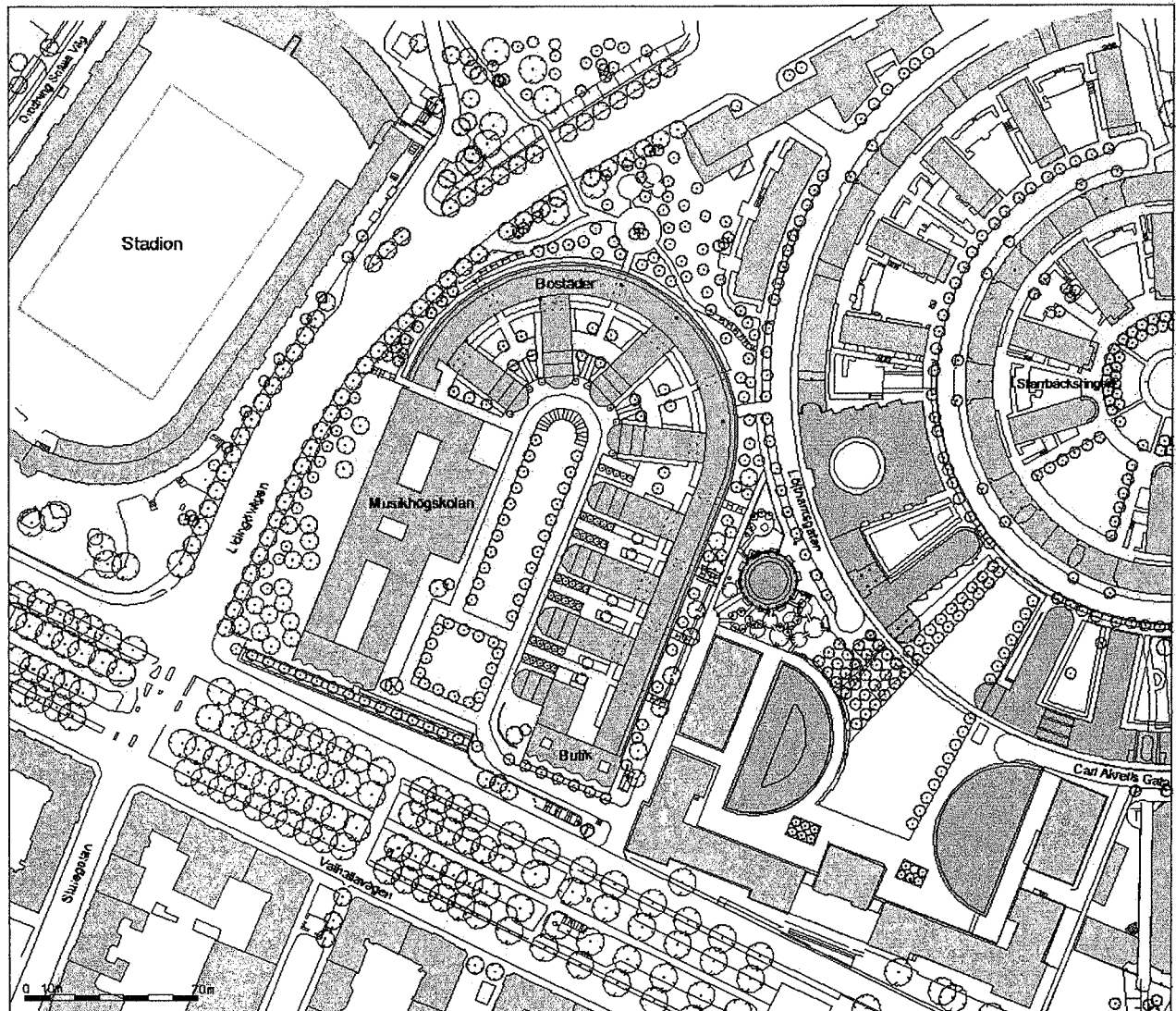
Beträffande förslagets partiella bevarande av stalletablisementets anser stadsbyggnadskontoret, mot bakgrund av samrådet, att en stor del av värdet kommer att gå förlorad då anläggningen inte längre är komplett. Nybyggnadens stora skala innebär också att Stadions lågmälda monumentalitet kommer att hamna i skuggan av den nya byggnadskroppen.

Stadsbyggnadskontorets anser att det i den komplexa situationen, där flera bevarandebestånden står mot varandra, inte är möjligt att förena bevarande av stalletablisementet med ambitionen att skydda Stadionanläggningen från negativ påverkan. Det är respekt för Stockholms Stadion som borde ges högsta prioritet. Anläggningen är ett arkitektoniskt mästerverk från början av förra seklet och är unik ur såväl ett nationellt som internationellt perspektiv.

2006 -12- 05

3 (11)
Dnr 2004-16802-54

PROJEKT SVEA FANFAR

FÖRSLAG TILL RIKTLINJER FÖR FORTSATT PLANARBETE FÖR DEL AV
KV. SVEA ARTILLERI I STADSDELEN LADUGÅRDSGÅRDET S-Dp 2004-16802-54

STOCKHOLMS STADSBYGGNADSKONTOR
ALEKSANDER WOLCZARSKI

- Befintlig bebyggelse
- Beslutad bebyggelse
- Föreslagen bebyggelse

Beträffande den nya bebyggelsens höjdskala och dess förhållande till det känsliga stads- och naturlandskapet föreslår stadsbyggnadskontoret att den nya bebyggelsen sänks med en våning och att Musikhögskolan flyttas in från Lidingövägen. Denna disposition förutsätter att stalletablisementet rivs för att mildra inverkan på Stadion och en grön förgård kan anläggas mellan Lidingövägen och högskolebyggnaden.

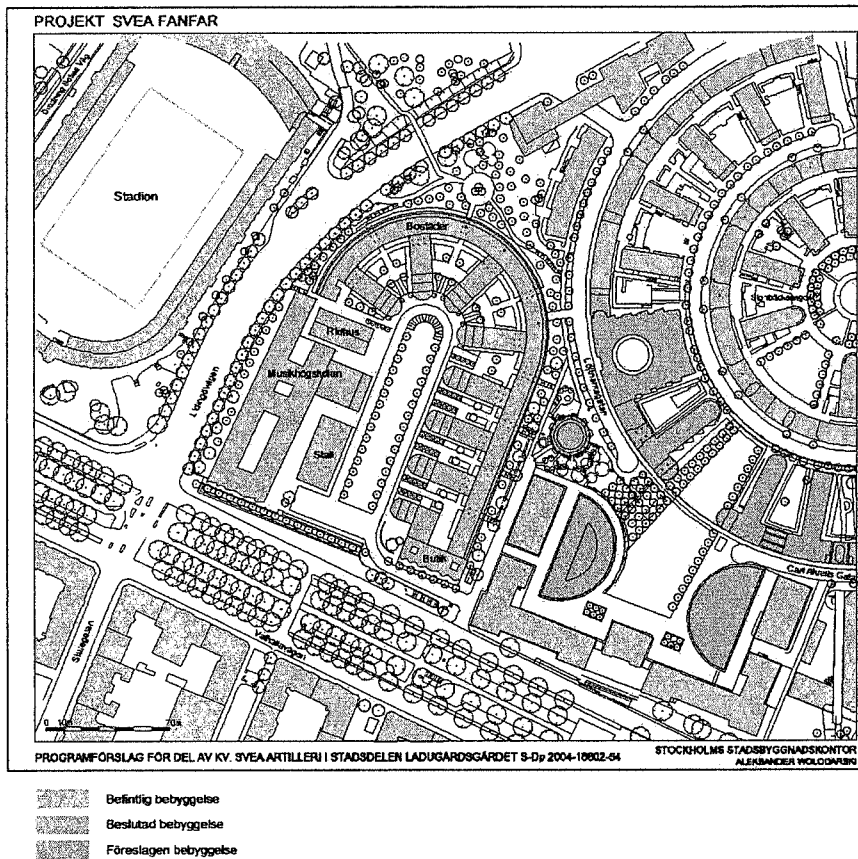
Sammanfattningsvis ska det fortsatta planarbetet utgå ifrån att Musikhögskolan lokaliseras i det aktuella kvarterets hörn mot Lidingövägen – Valhallavägen, så att verksamheten kan fortgå i nuvarande lokaler under byggnadstiden samt att Stockholms Stadions anläggnings arkitektoniska verkan inte försvagas i stadsbilden.

UTLÅTANDE

2006 -12- 05

Bakgrund

Kungliga Musikhögskolan är sedan ett halvt sekel etablerad i kvarteret Svea Artilleri och utgör en viktig kulturinstitution i staden, skolan är även del i institutionsbältet utpekat som riksintresse för kulturmiljövården. Musikhögskolans verksamhet har under längre tid bedrivits spridd i ett flertal byggnader av allt för låg teknisk och funktionell kvalitet. Akademiska Hus har därför i samarbete med Musikhögskolan studerat förutsättningarna för en ny ändamålsenlig modern byggnad som samlar skolans alla funktioner. Krav på att skolan bättre skulle annonsera sig i staden har lett till förvärv av grannfastigheten, f.d. Generalstabens stalletablisement (Swartlings ridskola).

F.d. Generalstabens stalletablisement uppfördes under 1800-talets andra hälft och förklarades som byggnadsminne 1993. Den ridskoleverksamheten som länge huserat inom anläggningen, och som spelade stor roll vid byggnadsminnesförklaringen, lämnade etablisementet under våren 2006 då den inte längre är möjlig att bedriva här, i stenstadens omedelbara närhet.

Stadsbyggnadskontoret har utarbetat ett programförslag som syftade till att möjliggöra ny etablering av Musikhögskolan vid hörnet Lidingövägen – Valhallavägen, kvarterets mest framträdande och attraktiva del. Av den byggnadsminnesförklarade bebyggelsen föreslogs bevarande av tegelbyggnaderna som integrerades med musikhögskolan. Dessutom föreslogs närmare 500 lägenheter uppföras på platsen för nuvarande Statens Normalskola och musikhögskolans ringbyggnad, då dessa föreslogs rivas för att frigöra marken för bostadsbebyggelse.

2006 -12- 05

5 (11)

Dnr 2004-16802-54

Programsamråd och inkomna synpunkter

I november 2004 beslutade stadsbyggnadsnämnden att programsamråd skulle genomföras för kv Svea Artilleri 12 och 13. Stadsbyggnadskontoret utarbetade ett programförslag, samrådshandlingarna sändes ut i mars 2006 till länsstyrelsen, respektive remissinstanser inom staden samt till berörda fastighetsägare med begäran om synpunkter. Remisstiden gick ut den 18 april 2006.

Ett programsamråd hölls den 27 mars 2006 på Musikhögskolan, Valhallavägen 105. Programförslaget fanns under tiden 13 mars – 18 april utställt på Östermalms medborgarkontor, Valhallavägen 146, samt på Tekniska Nämndhuset, Fleminggatan 4.

Förslaget har i huvudsak vunnit gehör vad gäller användning och programmässigt innehåll. Remissinstanserna menar att både Musikhögskola och bostäder kan beredas plats i det aktuella kvarteret. Beträffande kvarterets disposition och den nya bebyggelsens gestaltning framförs dock kraftfull kritik. Man menar att för lite hänsyn tagits till den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen, som antingen rivs (Statens normalskola samt den ringformade byggnaden) eller splittas (f.d. Generalstabens stalletablisement / Swartlings). Enligt kritikerna överensstämmer inte förslagets utformning med institutionsbältets rådande gestaltungsprinciper på Valhallavägens norra sida. Den nya bebyggelsen anses vara alltför dominerande genom sin form, skala och karaktär, den uppfattas som ett påtagligt hot mot riksintressena i trakten - Stockholm Stadion, Nationalstadsparken och stenstadens front längs Valhallavägen. Det är i synnerhet Stadionanläggningens betydelse som framhävs.

Bild. Programförslaget som det såg ut på samrådet mars-april 2006. Vy från söder.

2006 -12- 05

6 (11)

Dnr 2004-16802-54

Vidare hävdar Länsstyrelsen att när kvarteret förnyas bör bebyggelsens offentliga karaktär, som en del i institutionsbältet, förstärkas mot Valhallavägen.

Enligt Länsstyrelsen är det aktuella förslagets utformning inte förenlig med byggnadsminnets, f.d. Generalstabens stalletablisement, skydd. Ett genomförande av förslaget förutsätter därför att länsstyrelsen beslutar om att häva byggnadsminnesskyddet eller eventuellt jämka skyddsföreskrifterna. Länsstyrelsen påpekar att ett beslut om att häva byggnadsminnesskyddet måste vara mycket väl underbyggt.

Remissinstanser, fastighetsägare och boende i stadsdelen ifrågasätter även det föreslagna kvarterets utformning som de anser vara för högt exploaterat, högt och kompakt. Probitas och Vasakronan liksom ett flertal boende efterlyser en bättre integration mellan Starrbäcksängen och Svea Artilleri, som nu är under uppförande, och Svea Fanfar. Synpunkter på konsekvenser för boendemiljön har också framförts, främst gällande ljusförhållande men även buller, och luftkvalitet.

En rad remissvar tar upp frågan om grönstrukturens betydelse, vikten att säkra institutionsbältets gröna karaktär och ekologiska spridningsvägar samt förordar att gångbron över Lidingövägen görs till en generös ekodukt.

Många boende i Starrbäcksängen uttrycker oro för ökad trafik inne i bostadsområdet till följd av det planerade garagets tillfart på Löjtnantsgatan. Flera menar också att behovet av parkeringsplatser är betydligt större än det som förutsätts i programförslaget.

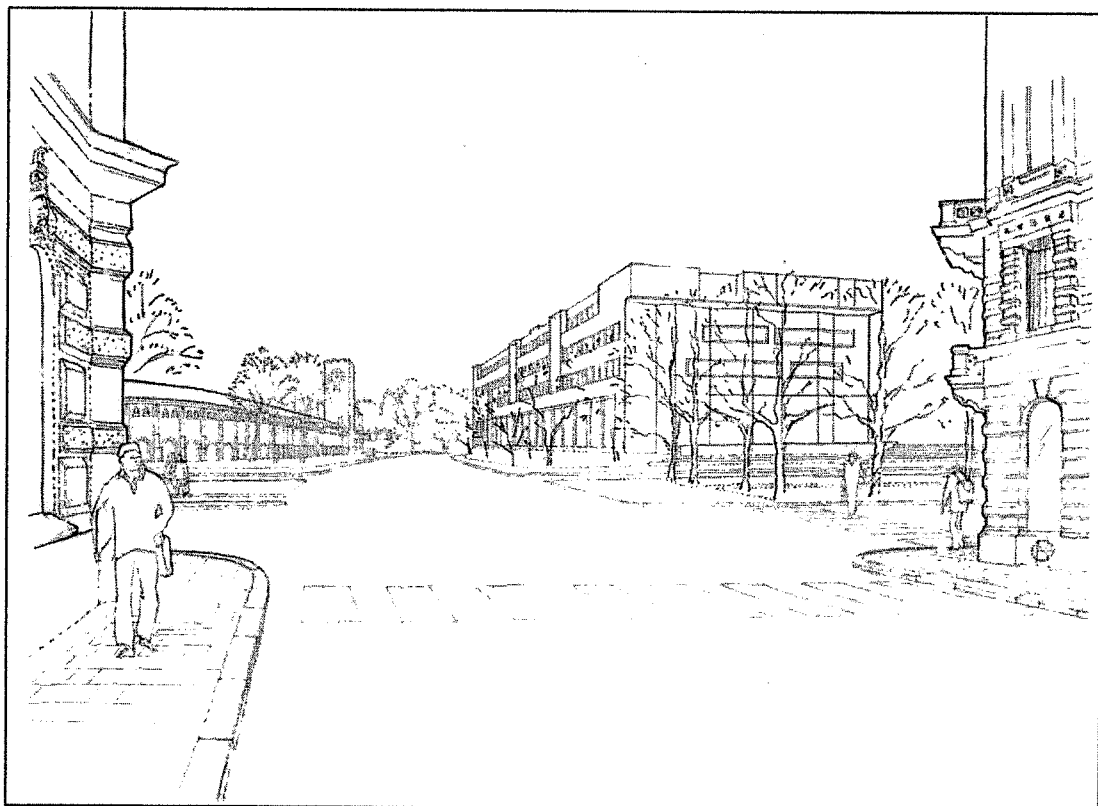

Bild. Programförslaget, som det såg ut under samrådet mars-april 2006. Vy från Sturegatan.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Stadsbyggnadskontoret vill understryka att Kungliga Musikhögskolan är en viktig del i satsningen på Stockholm som kulturstad. Placeringen av Musikhögskolan som en offentlig och viktig kulturbyggnad i staden ställer höga gestaltungskrav. Utgångspunkten för programarbetet har varit att komplettera och avsluta Gärdets bebyggelse mot väster och skapa förutsättningar för vitalisering av Valhallavägens storskaliga stadsrum samt förstärka dess representativa karaktär. Den befintliga bebyggelsen i kvarteret vänder idag ryggen mot staden och något offentligt rum gör sig inte gällande på den exponerade hörntomten. När kvarteret fullbyggdes under 1950-talet hade stadsbyggnadsprincipen, att bygga traditionella stadsrum, just lagts åt sidan till förmån för den upplösta staden.

Stadsbyggnadskontoret anser att en komplettering av Gärdets bebyggelse måste utgå från de principer som ännu var rådande under mellankrigstiden när stadsdelen uppfördes - ett blandat innehåll i ett väl definierat offentligt stadsrum. Stadsbyggnadskontoret menar att det u-formade kvarteret öppnar sig utåt med en centralt placerad offentlig parkanläggning och bildar ytterligare ett stadsrum med relation till Valhallavägen. Planformen har en förankring i terrängen och knyter an till såväl Stadion som Starrbäcksängens bostadsområde.

Vid planeringen av en nybyggnad för Musikhögskolan i det aktuella kvarteret har utgångspunkten varit att kombinera hörnplaceringen med bevarande av f.d. Generalstabens stalletablisementet från 1800-talet. Programförslaget utgick ifrån att de skolbyggnader från 1950-talet, som Musikhögskolan disponerar idag, rivs för att ge plats åt bostäder. Några av remissinstanserna menar att utgångspunkten borde vara att merparten av kvarterets bebyggelse bevaras och kompletteras med en nybyggnad för Musikhögskolan och att även bostäder kan ingå i projektet. Enligt Stadsbyggnadskontorets mening är det inte möjligt, som remissinstanserna önskar, att introducera nybebyggelse och samtidigt bevara efterkrigstidens skolbyggnader i det redan fullbyggda kvarteret. Det är inte heller aktuellt att återanvända Statens Normalskola då något behov av kommunala skollokaler av denna storlek inte föreligger inom stadsdelen.

Remissinstanserna påtalar att förslagets bevarandeambition av f.d. Generalstabens stalletablisement, då Gula villan rivs och hela tomten bebyggs, inte är förenlig med byggnadsminnets skydd. Det stora värdena hos den välbevarade helhetsmiljön, med referenser till såväl militär- som idrottshistoria, kommer till stora delar att gå förlorad då upplevelsen av byggnadsminnet avsevärt splittras. Nybyggnadens mycket stora skala innebär också att Stadions lågmälda monumentalitet riskerar att hamna i skuggan av den nya byggnadskroppen. Inte heller Musikhögskolans inre gagnas av att de gamla byggnaderna fogas till nybyggnaden. Stadsbyggnadskontoret vill i sammanhanget påpeka att programförslaget måste ses som ett försök att optimera bevarandet av byggnadsminnet och på samma gång åstadkomma en programenlig byggrätt för Musikhögskolan.

2006 -12- 05

8 (11)

Dnr 2004-16802-54

Remissinstansernas önskemål om ett fullständigt bevarande av stalletablissemmentet innebär att Musikhögskolan måste uppföras i en annan del av kvarteret. En arbetshypotes innebär att Musikhögskolan placeras i sydöstra hörnet, mot Valhallavägen och Svea artilleriregemente, på platsen för de befintliga skolbyggnaderna och ett bågformigt bostadskomplex redovisas i kvarterets norra del.

Detta läge medför dock att byggnadsminnets kulturhistoriska värde försvagas genom avskärmning och isolering från sitt historiska sammanhang. Då ridverksamheten som spelat en stor roll för byggnadsminnesförklaringen upphört kvarstår anläggningens betydelse som en intressant 1800-talsensemble.

Placeringen enligt ovan bedöms av Akademiska Hus och Musikhögskolan vara helt orealistiskt, verksamhet kan inte bedrivas i kvarteret under byggnadstiden av praktiska, ekonomiska och funktionella skäl. Konsekvensen skulle bli att verksamheten söker en annan permanent lokalisering utanför området.

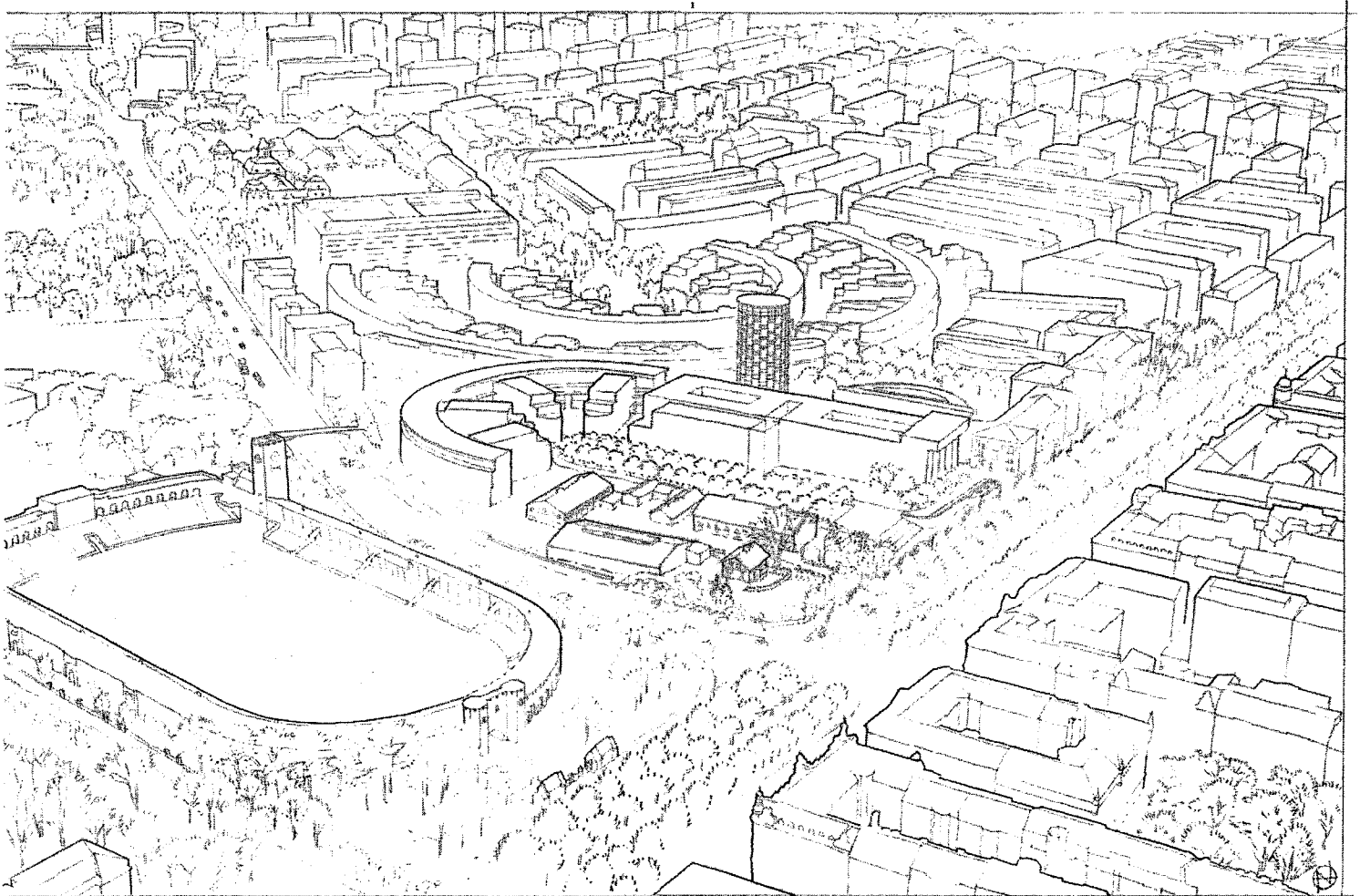

Bild. En arbetshypotes, fullständigt bevarande av stalletablissemmentet, Musikhögskolan placerad i öster och bostäder i norr. Vy från sydväst.

2006 -12- 05

9 (11)

Dnr 2004-16802-54

Ett sådant scenario skulle troligen innebära att bostadsenklaven utvidgas även på denna del av tomten ända fram till Valhallavägen. Utan musikinstitutionen och med bostadsanvändningens starka dominans i kvarteret reduceras institutionsbältets betydelse.

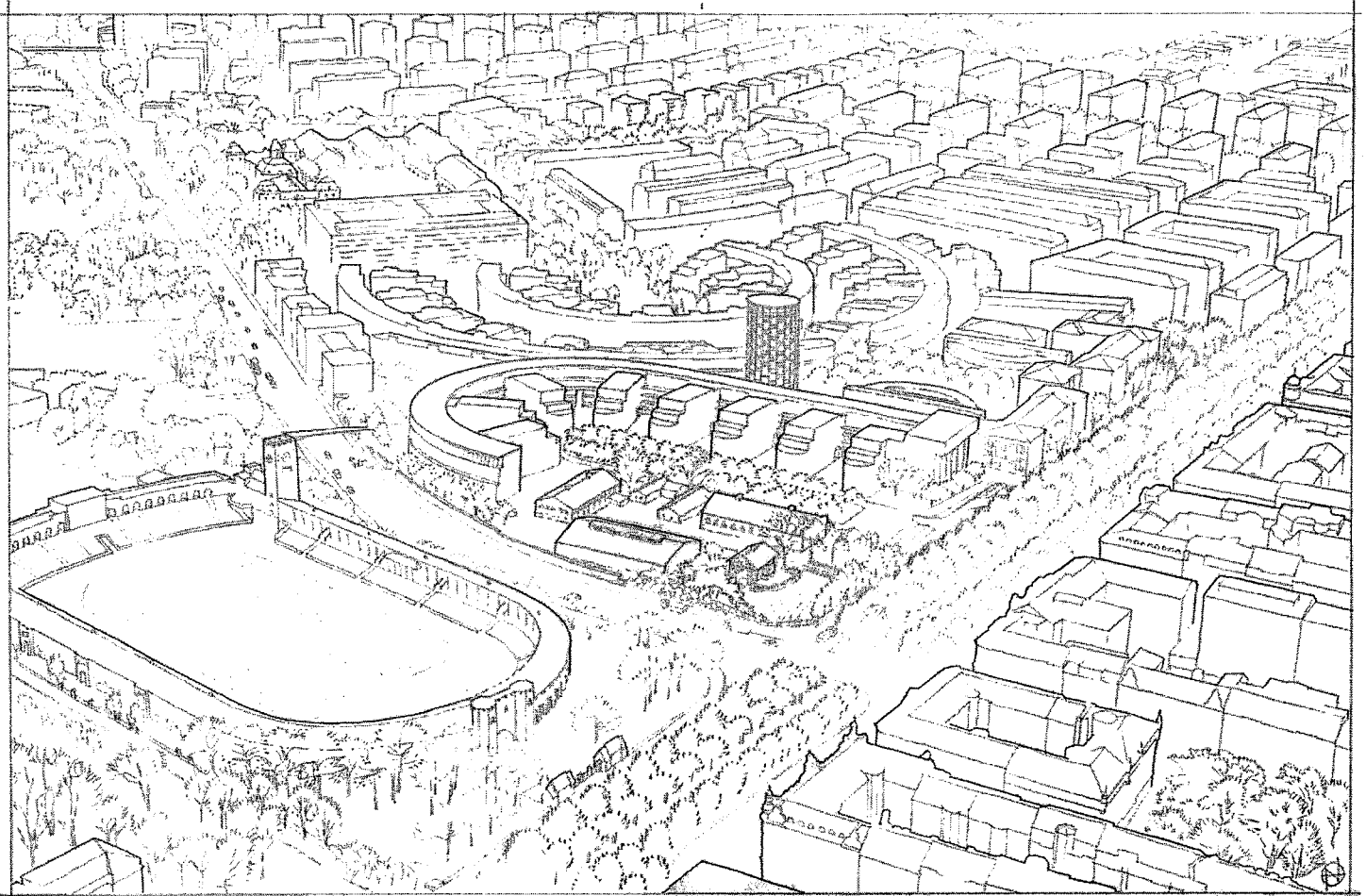

Bild. Arbetshypotes, fullständigt bevarande av stalletablisementet, enbart bostäder, Musikhögskolan söker en annan lokalisering. Vy från sydväst.

Att säkerställa Musikhögskolans fortlevnad i kvarteret Svea artilleri, på den plats där denna viktiga kulturinstitution huserat under det senaste halvsekle, bör ges högsta prioritet. I den komplexa situationen där flera bevarandebestånden står mot varandra anser stadsbyggnadskontoret att det är svårt att förena bevarande av stalletablisementet med ambitionen att skydda Stadionanläggningen från negativ påverkan. Stalletablisementet är onekligen en märkvärdig 1800-talsanläggning, men har knappast sådan betydelse för varken stadsbilden eller arkitekturhistorien att den kan anses vara omistlig. Det är främst bevarande av Stadions betydelse i stadsbilden som borde ges största prioritering. Anläggningen är ett arkitektoniskt mästerverk från början av förra seklet och är unik ur såväl ett nationellt som internationellt perspektiv.

Beträffande den nya bebyggelsens höjdskala och dess förhållande till det känsliga stads- och naturlandskapet föreslår stadsbyggnadskontoret att hela kvarteret sänks med en våning till förmån för integrering och samspel med omkringliggande bebyggelse, särskilt skonsamt ter det sig mot det gamla kasernkvarteret men framför allt mot Stadion på andra sidan Lidingövägen. Sänkningen för dock med sig att både stallet och ridhuset tillhörande f.d.

2006 -12- 05

10 (11)
Dnr 2004-16802-54

Generalstabens stalletablisement måste rivas för att klara Musikhögskolans lokalprogram.

Rivningen möjliggör i sin tur att hela skolbyggnaden kan flyttas in rejält från Lidingövägen och ett grönt bälte skapas mellan vägen och skolbyggnaden och förhållandet till Stadion mildras avsevärt. Denna disposition ger en effektivare plandisposition av skolans inre. Utan den gamla stallbyggnaden möjliggörs också en tydligare exponering av skolans konsertsal mot Valhallavägen och kvarterets inre parkrum får en mer offentlig karaktär.

Sammanfattningsvis ska det fortsatta planarbetet utgå ifrån att Musikhögskolan lokaliseras i det aktuella kvarterets hörn mot Lidingövägen – Valhallavägen, så att verksamheten kan fortgå i nuvarande lokaler under byggnadstiden samt att Stockholms Stadionanläggnings arkitektoniska verkan inte försvagas i stadsbilden. Detta innebär att:

- den nya bebyggelsens höjdskala mildras genom att både skolbyggnaden och bostadskvarteret sänks med en våning.
- skolbyggnaden flyttas in från Lidingövägen cirka 10 meter.
- man hemställer hos Länsstyrelsen att häva byggnadsminnesskyddet för f.d. Generalstabens stalletablisement.
- den nya Musikhögskolans fasad mot Lidingövägen måste samspela med Stadions lågmälda monumentalitet.

Beträffande synpunkter rörande tillfartsvägar, parkering, buller och grönstruktur kommer fördjupade studier göras i det fortsatta planarbetet.

Bild. Riktlinjer för det fortsatta arbetet. Vy från Sturegatan.

2006 -12- 05

11 (11)
Dnr 2004-16802-54

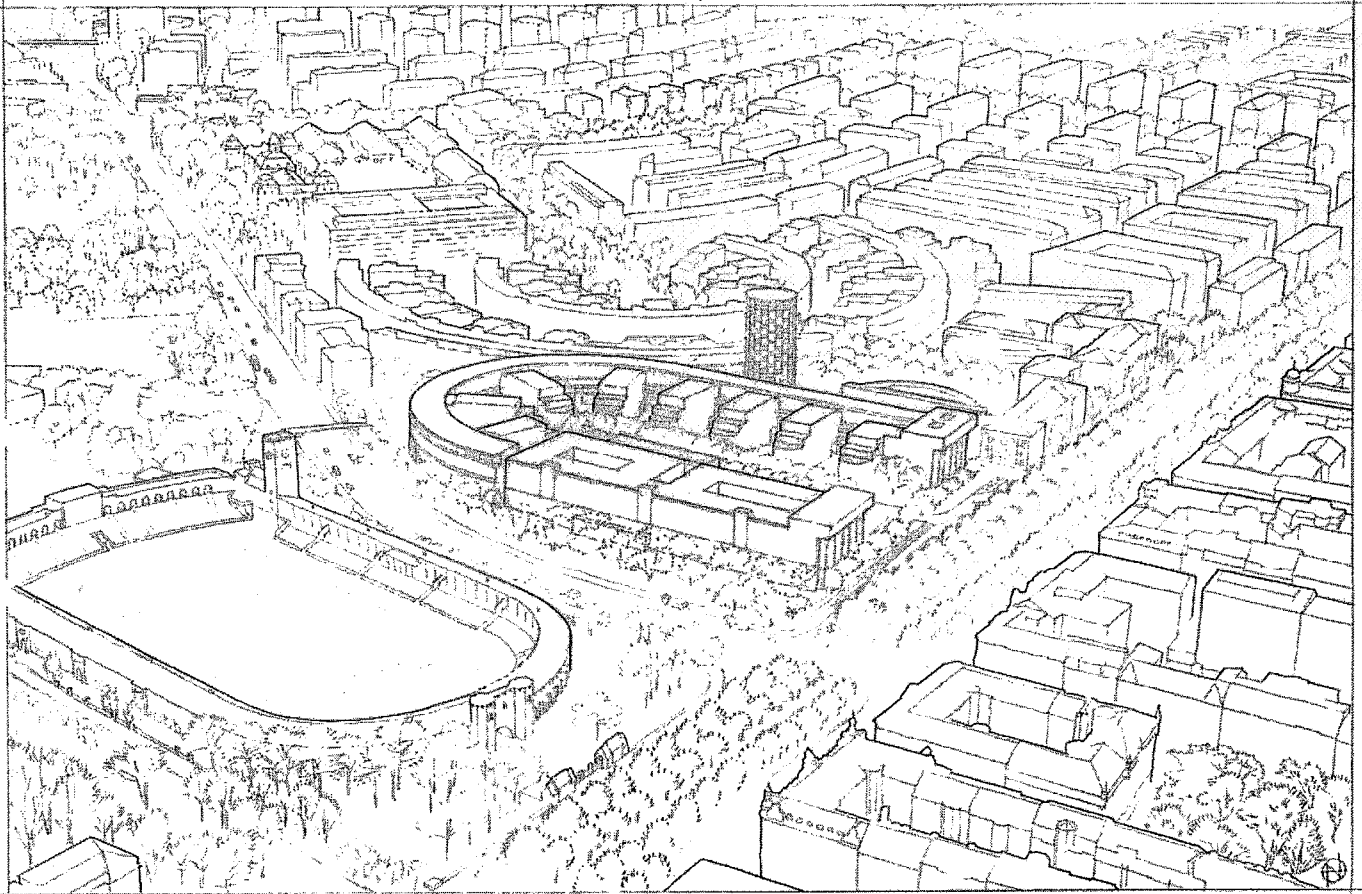
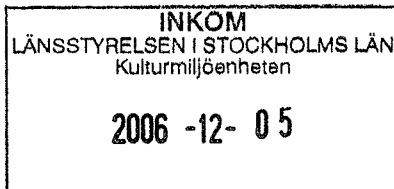

Bild. Riktlinjer för det fortsatta arbetet. Vy från sydväst.

PM Bibehållande av Byggnadsminnet

2006-11-14

L Ryd

F d Generalstabens Stalletablisement, kv Norra Djurgården 1:1, 18, Norra Djurgården, Stockholms kommun

I samband med hantering av planfrågan vid rubricerade projekt har efterfrågats om någon studie gjorts för att försöka behålla byggnadsminnena med någon annan verksamhet än den som skyddsföreskrifterna är skrivna för. En värdering av möjligheterna har skett under förutsättning att skyddsföreskrifterna får jämkas vilket anses nödvändigt om annan verksamhet skall nyttja lokaler och tomt. Resultatet sammanfattas nedan.

Utgångspunkt

Byggnaderna är i mycket dåligt skick med frostsprängda tegelfasader och trasiga fönster, sannolikt är tegelfasadernas murverk till vissa delar försvagade. Taken har läckt och man har på de ursprungliga plåttaken lagt korrigerad plåt som ett sekundärt tätskikt. Plåtdetaljer som fönsterbleck och listavtäckningar är fulla med hål. Byggnaderna saknar hängrännor och stuprör.

Byggnaderna som använts i över 100 år, för verksamhet med hästar, är kontaminerade av urin, allergener och luktpartiklar. Stallens foderskulle är kontaminerat av duvor och är en sanitär olägenhet. Vissa insektsangrepp har noterats på stallens trästommar. Sannolikt måste även marken runt byggnader och stallplan betraktas som kontaminerad.

Tekniska installationer är obefintliga och ventilation och värme finns inte i byggnaderna med undantag för "Gula villan" som har en elpanna för uppvärmning. Samtliga byggnader har el för belysning.

In- och utfart till tomten sker till/från Valhallavägen ca 75 m från korsningen med Lidingövägen. Trafiksituation i korsningen är för dagen 20 000 fordon/dygn på Valhallavägen och 40 000 fordon/dygn på Lidingövägen, (uppgifter från Vägverket).

Gula villans fasader har målats med plastfärg och har blåsor. Någon inventering invändigt har inte gjorts av "Gula villan". Gunilla Swartling har angett att "standarderna är mycket låga och skicket är undermåligt".

Åtgärder

Generellt

I det fall man skall kunna ha verksamhet utomhus måste både Valhallavägen och Lidingövägen avskärmas mot trafikbuller. Trots avskärmande åtgärder kommer det att bli mycket svårt att reducera bullret till acceptabla nivåer då bullret är 75 dB(A) och 95 dB(C) i korsningen, alltså högst i de svårbemästrade låga frekvenserna från bussar och tyngre fordon.

Tomten måste saneras och iordningställas.

Verksamheter med mycket in- och utfarter på tomten är olämplig pga rådande trafikläge och närheten till korsningen med stillastående trafik, vid rödljus mot Lidingövägen.

Byggnaderna skall när de renoverats motsvara samhällets krav vid nybyggnation.

Innan en ombyggnad måste kostsamma saneringsarbeten och smittrening göras för att kunna tillåta byggnadsarbetarna arbeta på normalt sätt. Invändig rivning kommer att bli omfattande. För att kunna göra rationella lokaler måste rumsindelningar ändras och ingrepp i stommarna göras. Skyddsföreskrifterna måste för att medge ändringarna jämkas.

Den bullermiljö som läget har innebär speciella åtgärder och tillägg på insida fasader, tak, specialfönster mm vilket inte kan göras utan stomförändringar i stall och ridhus.

Nya media försörjningar måste anordnas från Valhallavägen.

Arbete fasader och tak

Tegelfasadernas murverk förstärks, tegel byts (osäkert om liknande tegel finns att tillgå) och fogar åtgärdas. Taken måste värmeisoleras, renoveras och få nytt tätskikt av plåt. Samtliga plåtar och listverk på fasaderna måste bytas. Fönster måste bytas och skall klara trafikbuller med låga frekvenser vilket innebär tjocka, klumpiga fönsterkonstruktioner. Dörrar renoveras och isoleras.

Arbeten invändigt

Invändigt måste saneras och smittrenas. Urgrävning befintliga golv innan nya gjuts.

Bortbilning delar av invändig betongsockel mot fasader innan fasaden byggs på för att klara kraven på ljud- och värmeisolering.

Nya rumsbildningar utifrån kommande verksamhetskrav.

Nya installationer i byggnaderna för avlopp, värme, ventilation och el, innebär undercentraler och fläktrum som kommer att utnyttja delar av byggnadsarean.

Nya verksamheter

Ovan angivna resonemang begränsar möjligheterna för tänkbara verksamheter.

Ombyggnaderna innebär stora kostnader för att byggnaderna skall bli i sådant skick att de går att använda. Vi har gjort bedömningen att den begränsade yta som går att hyra ut efter ombyggnaden inte kan hyras ut till en hyresnivå som kan motivera den stora investeringskostnaden.

I det fall anläggningen skall vara kvar anser vi det lämpligt med offentliga verksamheter som tjänar stadsdelens invånare.

Tomtens placering och öppenhet mot angränsande vägar medger inte barnverksamhet som skola eller dagis pga av buller och luftföroreningar.

Parkering på tomten bör kunna tillåtas om det inte gäller för många fordon.

Som exempel på andra verksamheter antas här att "Gula villan", som med dagens bestämmelser om bostäder inte fortsättningsvis anses lämplig som bostad, eventuellt kan renoveras till någon form av galleri/utställningslokal. Stallet kan kanske i framtiden nyttjas till bibliotek eller liknande medan ridhuset kanske kan byggas om till idrottshall. Förslagen förutsätter investeringar på i storleksordning 70 milj kronor. I det fall man bestämmer sig för ett bevarande och när man vet vilken verksamhet som kan vara aktuell bör en noggrannare kostnadsuppskattning göras för att få en klarare bild av de ekonomiska förutsättningarna.

Exemplen som angetts ovan innebär möjligen att fastigheten borde tas över av Stockholm Stad eller någon myndighet då hyresintäkterna sannolikt inte kommer att kunna finansiera renoverings och ombyggnadskostnaderna för byggnadsminnet.

I det fall byggnadsminnet skall bevaras kommer Musikhögskolan att sitta kvar i nuvarande lokaler tills man kan flytta in i en ny skola på annan plats vilket inte gagnar Musikhögskolan, Institutionsbältet eller stadens kulturintressen.

